

**RIIPPUMATTOMIEN VENÄLÄISTEN NAISTOIMITTAJIEN
KOKEMUKSIA URAPOLUSTA 2020-LUVULLA**

Saana Uosukainen
Maisterintutkielma
Journalistiikka
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Saana Uosukainen	
Työn nimi RIIPPUMATTOMIEN VENÄLÄISTEN NAISTOIMITTAJIEN KOKEMUKSIA URAPOLUSTAAN 2020-LUVULLA	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Maisterintyö
Aika 27.11.2024	Sivumäärä 46 + 2 (liite)
<p>Tiivistelmä</p> <p>Maisterintutkielmassa tutkitaan venäläisten naistoimittajien urapolkuja 2020-luvulla. Työ kerää riippumattomien naistoimittajien kokemuksia siitä, miten he näkevät työuransa ja sukupuolen sekä sensuurin vaikutuksen siihen.</p> <p>Maisterintutkielma on laadullinen tutkimus ja se on toteutettu puolistrukturoidulla haastattelulla. Haastateltavat koostuvat ryhmästä, jossa kaikki ovat työskennelleet Moskovan ulkopuolella valtiosta riippumattomassa mediassa uransa aikana. Toimittajia haastateltiin vuoden 2023 aikana.</p> <p>Kerättyä aineistoa tarkastellaan sisällönanalyysin keinoin. Haastateltavien vastaukset on teemoiteltu ja tuloksia peilataan alan aiempaan kirjallisuuteen. Aineistosta voi havaita kolme teemaa: urapolkujen moninaisuuden, sukupuolen ja sensuurin merkityksen työuralle.</p> <p>Venäläisten naistoimittajien uratarinat ovat aineiston perusteella uratarinatyypeistä hierarkkisia tai toimittaja on voinut hallita uraansa oman ideologiansa mukaan. Urapolkuja voidaan tarkastella myös älykkään uran käsitteeseen verraten. Naiset kokevat olleensa uravalinnoissaan aktiivisia ja vastuullisia valinnoistaan. Haastateltavia yhdisti valtion sensuurin ja itsesensuurin kokemukset uralla sekä näkemykset nuorten toimittajien kohtalosta. Urapolkuja erottaa näkemykset omasta journalistisesta urasta ja motivaatio jatkaa journalismissa.</p> <p>Tulosten perusteella naistoimittajat eivät koe sukupuolen merkinneen työuralla. Alan naisjohtajia kuvailtiin kuitenkin miehisillä määritelmillä ja perheen hankkimisen koettiin hidastavan urakehitystä. Naisten valitsema sukupuolittunut strategia on olla tunnistamatta sukupuolen merkitystä.</p>	
Asiasanat urapolku, Venäjä, naistoimittajat, sukupuoli, sensuuri, sisällönanalyysi	

SISÄLLYS

1. Johdanto	4
2. Venäjän yhteiskunta ja media	7
2.1. Yksinvaltiuden antamat kehykset	7
2.2. Journalismin lähtökohtia 2020-luvulla	8
3. Venäläisten journalistien toimintaympäristö	12
3.1. Työelämän muutos 2000-luvulla ja sukupolvien erot	12
3.2. Journalistinen ura Venäjällä	15
3.3. Toimittajanaiset ja johtajuus	17
4. Keskeiset käsitteet	21
4.1. Urapolku	21
4.2. Sensuuri	22
4.3. Naistoimittajuus	23
5. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	25
6. Tutkimusaineisto ja metodi	25
6.1. Teemahaastattelu	25
6.2. Teema-analyysi	26
7. Tulokset	29
7.1. Kaikki nostavat esiin nuoret toimittajat sekä sensuurin	29
7.2. Joukkoa erotti päätös uran suunnasta ja motivaatio	32
7.3. Sukupuolen merkitys toimittajille	33
7.4. Naisten ja miesten urakehityksessä on eroja	35
8. Diskussio	37
9. Naiset rakentavat urapolkuja itse	42
Lähteet	45
LIITE 1: Haastattelurunko	50

1. Johdanto

“Novaja Gazeta jatkaa ainoana riippumattomana medianana Venäjällä”, kirjoitti Helsingin Sanomat 2022, kun Venäjä oli helmikuussa aloittanut hyökkäyksensä Ukraina. Lehden mukaan Ukrainan sota “puhdisti kahdessa viikossa Venäjän mediakentän”. (HS, 12.03.2022) Samana vuonna myös Novaja Gazetan painolupa on poistettu Venäjällä. (Yle, 05.09.2022)

Luin vuonna 2023 gradua tehdessäni toimittaja Vera Politkovskajan muistelmat (2023) äidistään journalisti Anna Politkovskajasta. Kirja osoitti sen, miten Anna Politkovskajan ura oli saanut alkunsa poikkeuksellisen vapaana aikana, miten terävä ja peräänantamaton journalisti hän oli sekä miten kylmävällä tavalla hänen murhansa merkitys ulottuu nykypäivän naistoimittajien elämään. (Politkovskaja & Giudice, 2023.)

Novaja Gazetan ja Anna Politkovskajan kohtalot ovat olleet tämän tutkimukseni lähtökohtina. Tutkin venäläisten naistoimittajien uranäkymiä tilanteessa, jossa venäläinen journalismi on “syvässä kuopassa”, kuten yksi haastateltavani asian ilmaisi. Venäläisten toimittajien asenteista ja ajatuksista on tehty tutkimusta aiemminkin, mutta halusin tietää minkälaisia uranäkemyksiä ja kokemuksia on naistoimittajilla Venäjällä ja sen ulkopuolella vuonna 2023. Mitä voidaan saada selville venäläisen journalismin arvoista ja asenteista naistoimittajien kautta?

Tutkimuksella tavoitellaan kuvausta venäläisten naistoimittajien urapolusta ja siitä, minkälaisia mahdollisuuksia he näkevät uransa suhteen. Oletukseni on, että autoritaarisen valtion sensuurirakenteet nousevat tavalla tai toisella esiin. Tällä hetkellä journalismissa uraansa luova voi keskittyä tekemään juttuja Venäjän ulkopuolelta käsin. Tai jos hänellä on uskallusta ja taloudellisia edellytyksiä, niin hän voi jäädä myös työskentelemään Venäjälle.

Halusin kysyä toimittajilta myös sukupuolesta ja feministisen ajatusmaailman ristiriitaisesta asemasta Venäjällä. Aiemman käsitykseni mukaan feministinen liike saatetaan mieltää vieraaksi, länsimaiseksi tai tarpeettomaksi. Naistoimittajat voivat siis tuoda esiin merkityksiä uranäkymistään ja kokea olevansa vallankäyttäjinä tasa-arvoisia miesten kanssa.

Aloitin maisterintutkielmani kertomalla, minkälaisen kehyksen Venäjän valtio antaa journalismille ja medialle. Esitän luvussa muutamia seikkoja historiasta ja nykypäivästä keskittyen valtion autoritaarisuuden vaikutukseen journalismissa sekä mediamaiseman Neuvostoliiton jälkeiseen kehitykseen.

Luvussa kolme esittelen journalismin lähtökohtia Venäjällä sekä kuvailen journalistista uraa Venäjällä ja muualla. Luku tarkastelee, mitkä seikat vaikuttavat urakehitykseen ja mitä on aiemmissa tutkimuksissa esitetty journalistien urasta Venäjällä. Avaan myös naistoimittajien tilannetta yleisesti eri tutkimuksissa sukupuolen näkökulmasta.

Neljännessä luvussa esittelen tutkimukseni keskeiset käsitteet. Keskeisiä käsitteitä tässä tutkimuksessa ovat urapolku, sensuuri-itsesensuuri sekä naistoimittajuus.

Luvussa viisi ja kuusi käyn läpi tutkimusongelman, tutkimuskysymykset, tutkimusmetodini sekä analyysimetodini. Olen tutkinut neljällä tutkimuskysymyksellä sitä, minkälainen ura on ollut naiselle mahdollinen Venäjällä 2000-luvulla sekä miten naisjournalistit näkevät sukupuolen ja Venäjän vallanpitäjien sensuurin vaikuttaneen työuraansa. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka tein puolistrukturoituna haastatteluna. Haastatteluaineisto on käyty läpi sisällönanalyysin avulla, jonka jälkeen aineistosta on löydettävissä teemoja.

Seitsemännessä luvussa esittelen tulokset sekä analysoin aineistoani. Esittelen keskeisiä teemoja, jotka nousevat esiin, kun haastateltavat pohtivat uraansa ja uranäkymiään nykypäivän Venäjällä. Erittelen joukkoa yhdistäviä ja erottavia seikkoja. Lisäksi nostan esiin toimittajien näkemyksiä ja kokemuksia sukupuolesta, urakehityksestä ja sensuurista.

Luvussa kahdeksan jatkan pohdintaa peilaten vastauksista nousseita teemoja aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Lopetusluvussa kerron tutkimukseni päätepiteestä sekä siitä mitä jatkoaiheita tutkimukseni pohjalta voisi tehdä.

Lukijan on hyvä tietää myös tutkijan positiosta tutkimuskohteeseensa. Halusin tehdä maisterintyöni ulkomaanjournalismista. Lisäksi Euroopassa käytävän Venäjän-Ukrainan sodan takia oli kiinnostava hetki toteuttaa tutkimus venäläisistä toimittajista.

Itselläni on takana 34 vuotta yhteistä matkaa venäjän kielen ja kulttuurin kanssa. Olen usein kuvaillut kysyjille, että minulla on ristiriitainen Venäjään ja sen kulttuuriin. Samalla koen, että suomalaisessa yhteiskunnassa Venäjän kielen ja kulttuurin taitaminen on edelleen harvinaista ja auttaa toimittajan urapolulla.

Työssäni Yleisradion TV-uutisten ulkomaantoimittajana olen tuottanut Ääniä Venäjältä -sarjan, jossa olen haastatellut viime vuosina Venäjällä olevia toimittajia ja aktivisteja. Aiheeni toimittajista on siis ajankohtainen edelleen, vaikka tämä tutkimus on aloitettu vuonna 2022.

2. Venäjän yhteiskunta ja media

Venäläisen yhteiskunnan kuvaaminen vaatisi kokonaisen kirjan tai kirjasarjan. Myös median suhde yhteiskuntaan on monimutkainen asia, koska kuten jokaisessa yhteiskunnassa, Venäjällä on omia erityispiirteitä liittyen journalismiin ja sen harjoittamiseen.

Tässä luvussa pohdin lyhyesti sitä, miten valtio ja yksinvaltainen johtamistapa on antanut kehykset median toiminnalle ja mitkä ovat olleet Venäjän nykyjournalismin huonoon tilaan johtaneita seikkoja.

2.1. Yksinvaltiuden antamat kehykset

Venäjällä on aina ollut sensuuria, sillä johtamismalli on ollut kautta aikojen autoritaarinen. Autoritaarisuus on juontunut kovista oloista, joissa ihmisten oli pakko luottaa vahvaan johtajaan. Kovat olot liittyvät maantieteeseen, sillä suurena valtiona naapureita oli paljon, mikä merkitsi myös sitä, että hyökkääjiä oli mahdollisesti useita. (Simons & Strovsky 2006, 195.)

Lehdistö oli vallanpitäjän pönkittäjä jo Venäjän tsaari Pietari Suuren aikana, jolloin hän perusti omia tavoitteitaan varten Vedomosti-sanomalehden. Lehti ei kertonut kansan näkemyksiä vaan keskittyi kertomaan niistä asioista, jotka Pietari Suurelle oli tärkeitä. Tämä tapahtui vuonna 1702 ja sata vuotta myöhemmin vuonna 1804 pienemmät lain vedettiin yhteen asetukseksi, jolla mediaa voitiin vahvemmin sensuroida, rangaista toimittajia sekä erottaa päätoimittajia. (Simons & Strovsky 2006, 196–197.)

Vuoteen 1905 Venäjällä oli voimassa mahdollisuus ennakkosensuroida lehtiä, jonka jälkeen alkoi vapaampi aika lehdistölle. Ensimmäinen maailmansota kuitenkin päätti vapauden, sillä armeijalla oli sodan aikana lupa sensuroida mediaa. Neuvostoliitossa toimittajat palvelivat vallanpitäjiä olemalla propagandisteja, aiheiden esittelijöitä (collective agitator) sekä jonkinlaisia tiedottajia kansalle. (Simons & Strovsky 2006, 198-199.)

Neuvostoliiton loppuaikana 1980-luvun puolivälistä alkoi median uusi kausi liittyen silloisen johtajan ja presidentin Mihail Gorbatshovin “glasnost”-politiikkaan. Glasnost tarkoitti avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja julkisuutta yhteiskunnan eri tasoille. Gorbatshov ei kuitenkaan tarkoittanut antaa täyttä vapautta medialle. Aiemmin tarkasti valvottu media jatkoi yhteistyötä vallanpitäjien kanssa.

Lopulta media vuodesta 1988 lähtien alkoi enemmän hakea itselleen vapauksia, jonka sinetöi vuonna 1990 uusi medialaki. (Voltmer 2000, 471–472.)

1990-luvulla presidentti Boris Jeltsinin aikana media sai olla vapaampi, kun taas 2000-luvun Vladimir Putinin aikana median asema heikkeni jälleen ja mediat valjastettiin Kremlin äänitorveksi lain avulla jo 2000-luvun taitteessa (Voltmer 2000, 495).

Sensuuri kiristyi 2000-luvun taitteessa, kun Putin aloitti sodan Tshetsjeniassa “terroristeja” vastaan, mikä puolestaan kiristi ilmapiiriä toimittajia vastaan ja lopulta lakimuutoksilla pohjattiin valtion kontrollia mediasta (Simons & Strovsky 2006, 201–202).

Vuonna 2012 Venäjällä tuli voimaan laki “ulkomaisista agenteista”. Se koski kansalaisjärjestötoimijoita, jotka saivat ulkomaista rahoitusta. Tämä laki alkoi suitsia myös riippumatonta mediaa, sillä heidän rahoituksensa kävi hankalaksi. (HS 2022)

Venäjä käy tällä hetkellä hyökkäyssotaa naapurimaataan Ukrainaa vastaan. Euroopan unioni ja Yhdysvallat yrittävät rangaista Venäjää sodasta talouspakotteilla. Venäjä kärsii talouskasvun hidastumisesta sekä joutuu jatkuvasti myymään kansalaisille sotatoimien oikeutusta medioissaan. (Suomen Pankki 2024; Yle 2023; Yle 2024.)

Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutin tutkijan Veli-Pekka Tynkkynen vuoden 2022 kirjoituksen mukaan Venäjä ei ole päässyt eroon vuosisatojen takaa periytyvästä geopoliittisesta suuruudenhulluudesta, vaan pyrkii alistamaan entisen imperiumin alueet hallintaansa. Tynkkynen kirjoittaa kolumnissaan Vladimir Putinin olevan diktaattori, jolle sotimisessa on kyse itsesuojelusta ja hengissä säilymisestä. Putinin maailmankuva on peräisin 1900-luvun maailmasta, jossa yhdistyvät myrkyllinen nationalismi ja geopoliittinen imperialismi. (Tynkkynen 2022, 54–56.) Myrkyllisellä nationalismilla tarkoitetaan kirjoituksessa ideologiaa, joka hyökkää demokratiaa ja ympäristöarvoja vastaan tukeutuen samalla ympäristöä tuhoavaan ratkaisuun eli fossiiliseen energiaan.

2.2. Journalismin lähtökohtia 2020-luvulla

Venäjän journalismin ja median tämänhetkiseen tilaan johtaneen kehityskulun katsotaan alkaneen Neuvostoliiton hajoamisesta 1990-luvulta. Venäjäläisen journalismin lähtökohtia 2020-luvulla voidaan tarkastella useista näkökulmista, joita esittelen seuraavaksi.

Tutkija Katrin Voltmerin mukaan venäläinen journalismi ja toimittamisen kulttuuri koki murroksen 1990-luvulla, kun Neuvostoliitto hajosi ja journalistien ammattikunta joutui omaksumaan uudenlaisen talouden säännöt. Sidonnaisuus valtioon lisääntyi avustusten ja oligarkkien omistusten myötä. (Voltmer 2000, 471–476.)

Tätä mieltä on myös tutkija Salla Nazarenko, joka on kirjoittanut Venäjän toimittajista vuonna 2021 julkaistussa väitöskirjassaan. Venäjän mediamaiseman kohdalla muutoksen ajateltiin alkavan 90-luvulla, kun Neuvostoliiton loppupuolella alkanut median vapaampi kehitys oli alkanut. Siltä näyttikin hetken, kun osa mediayhtiöistä oli yksityisten omistamia. Mediaomistukset ovat 2000-luvulla lipuneet Putin-mielisille oligarkeille ja valtiolle. (Nazarenko 2021, 97–99.)

Esimerkkinä Putinin lähipiirin sekaantumisesta mediaomistuksiin on se, että valtio-omisteinen mediaorganisaation Kansallinen Media Ryhmän (Natsionalnaja Media Kruppa) hallituksessa on istunut Putinin väitetty naisystävä sekä joukko hänen tukijoitaan. Mediayrityksen alla on esimerkiksi Venäjän ykköskanava Pervyi kanal ja Ren tv. (HS 2014; Tacc 2023.)

Toimittajan ammatin näkökulmasta 1990-luvun jälkeinen aika oli toimittajille aluksi jonkinlaista vapauden aikaa, kirjoittaa tutkija Svetlana Pasti (2005). Hänen mukaansa toimittajien vapaus Neuvostoliiton aikoihin verraten lisääntyi. Toisaalta journalismin roolina on olla valtion jatkeena. Kuten Svetlana Vinogradova on tiivistänyt toimittajan vapauden toimia ammattimaisesti lähtevän siitä, että hän voi joko tukea valtaapitäviä tai arvostella niitä. (Pasti 2005, 92–93.)

Venäläistoimittajat kokevat vapaan toiminnan mahdottomaksi juuri median voimakkaan keskittymisen vuoksi (Nazarenko 2021, 100).

Tutkija Wiebke Lamerin mukaan Venäjää ei pidetä sananvapauden mallimaana kansalaisilleenkaan. Se on viime vuosina liittoutunut YK:ssa muiden totalitaaristen valtioiden kanssa vaikuttaakseen sanavapausvaatimusten löyhentämiseksi. (Lamer 2018, 71–72.)

Myös lehdistönvapautta ja demokratiaa mittaavilla sivustoilla Venäjä suoriutuu vuosi vuodelta yhä huonommin. Tänä vuonna Venäjä on lehdistönvapausindeksissä häntäpäässä sijalla 162 (Toimittajat ilman rajoja 2024). Ainakin 40 venäläistä toimittajaa tai median edustajaa on tuomittu vankeusrangaistuksiin työnsä tekemisestä, yli 360 organisaatiota on “ulkomaisten agenttien” listalla, ja duuma on tiukentanut jatkuvasti medialakeja. (Toimittajat ilman rajoja 2024; Toimittajat ilman rajoja 2023; OVD-Info). Myös ihmisoikeusjärjestö Amnesty on raportoinut

ilmaisunvapauden kärsineen, kun opettajia ja akateemikkoja on erotettu ja sakotettu sodanvastaisten mielipiteiden takia. (Amnesty 2022). Lisäksi demokratiaa ja internetin vapautta mittaavan yhdysvaltalaisen Freedom Housen mukaan Venäjän kehitys on ollut negatiivista ja vain internetin vapauden kehitys on pysynyt samalla tasolla vuoden aikana (Freedom House 2023).

Venäjä kiristi Ukrainan sodan kiihdytysvaiheessa vuonna 2022 lakejaan niin, että myös tavallisten ihmisten sananvapaus heikkeni. Uuden lain mukaan esimerkiksi sakko tai vankeustuomion voi saada Ukrainaa tukevien päivitysten postaamisesta sosiaaliseen mediaan tai jopa "sota" tai "hyökkäys" sanojen käytöstä. (Amnesty 2024; Yle 2022.)

Simons ja Strovsky kirjoittavat artikkelissaan kansallisen turvallisuuden käsitteestä, jonka nojalla on aiemminkin harjoitettu mediasensuuria esimerkiksi Pohjois-Irlannissa sekä Venäjällä liittyen terrorismin vastaiseen sotaan vuodesta 1999 alkaen. Kansallisen turvallisuuden nojalla rajoitetaan median toimintaa ja maalataan vaikeista aiheista kirjoittavat toimittajat "vihollisiksi". Amerikkalaisen tutkijan Murray Edelmanin mukaan "kansallinen turvallisuus" -termi aktivoi pelot vihollisen toiminnasta tavalla, joka uhkaa koko kansakuntaa. (Simons & Strovsky 2006, 193–194.)

Tällä hetkellä, kesällä 2024 riippumattomien medioiden julkaistoiminta on estetty tai ne julkaisevat materiaalia maan rajojen ulkopuolelta tai Telegram-viestipalvelussa. Venäläisten pääsyä internetin erilaisille sivustoille on viime vuosina yritetty kiristää, mutta VPN:n kautta on mahdollista rajoituksia kiertää. Telegram-palvelu puolestaan on sallittu Venäjällä, ja sen uutisvirta-ryhmistä saa vielä tietoa varsin vapaasti. Hallintoa kritisoivien viestien jakaminen sosiaalisessa mediassa saattaa johtaa vaikeuksiin Venäjällä (Meduza 2024).

Lisäksi yleisestä journalismin tutkimuksen näkökulmasta venäläinen journalismi on kohdannut samat globaalit trendit kuin muissa maissa: konvergenssi (convergence), sirpaloituminen sekä viihteellistyminen ovat osa journalismia sielläkin. Tutkija Mark Deuze on esittänyt ajatuksen nuorista toimittajista "portfolio työntekijöinä", jotka kulkevat journalistisista työtehtävistä sujuvasti toiselle puolelle journalismin vastakkaiselle puolelle viestijöiksi. Nuorempi sukupolvi uskoo omiin kykyihinsä eikä luota yhteisiin instituutioihin niin paljon. Tämä sukupolvi on havaittavissa niin Ruotsissa, Puolassa kuin Venäjällä. (Nygren, Dobek-Ostrowska & Anikina 2015, 93.)

Kirjassaan *Beyond Journalism* Mark Deuze ja Tamara Witschge (2020) yrittävät hahmottaa journalismille uutta konseptia kysymällä, mitä journalismin tulisi olla, mihin journalismi on suunnattu ja mikä on journalismin merkitys. Deuze ja Witschge erittelevät erilaisia näkemyksiä

journalismin nykytrendeistä kirjassaan. Heidän mukaansa journalismi ei ole katoamassa, mutta sitä pitää katsoa eri näkökulmasta. Sitä määrittelee edelleen arvot, toiminta ja tunteet. (Deuze ja Witschge, 21–22.)

Samat tutkijat esittelevät neljä trendiä, jotka vaikuttavat toimittajan työhön. Työympäristöt ovat organisoituneet uusiksi, uutistoiminta on pirstaloituneempaa, yhteiskunta on medioituneempi sekä mediateknologia leviää yhä enemmän. (Deuze ja Witschge, 31.)

Nyt Venäjällä yksinhallitsijan kontrollia edesauttaa digitaalisuus ja sen keinot hallita journalismia. Helsingin yliopiston Aleksanteri instituutin tutkija Olga Dovbysh on tutkinut Venäjän vallanpitäjien ja digitaalisen kehityksen suhdetta sekä digitaalista mediamaisemaa Venäjällä viime vuosina. Hän kirjoittaa kollegojensa Mariëlle Wijermarsin sekä Mykola Makhortykhin kanssa (2022) algoritmien vaikutuksesta median työhön nykypäivän Venäjällä vertailemalla uusmedioiden, Yandexin ja personoitua sisältöä käyttäjälle antava Yandex.Zen -sivuston toimintaa. Tutkijoiden mukaan hakukone Yandex kurittaa mediaa ja pakottaa journalisteja muokkaamaan työtapoja, jotta heidän tekemänsä työ olisi näkyvillä yleisölle. (Dovbysh, Wijermars & Makhortykhin 2022, 3.)

Yandex News on uutisiin keskittyvä hakukone, joka perustettiin vuonna 2000. Sillä on kuukausittain 30 miljoonaa käyttäjää ja se on Venäjän suosituin uutistenkeräyssivusto. Suosiosta johtuen sivustoa alettiin rajoittaa vuonna 2017, niin että vain rekisteröityjen uutissivustojen ja medioiden uutiset näkyvät hakutuloksissa. Yandex.Zenin tarkoitus puolestaan on näyttää myös alueellisten ja pienempien medioiden artikkeleita samalla kun, sen algoritmi rajaa sisältöä aiempien tykkäysten perusteella. (Dovbysh, Wijermars & Makhortykhin 2022, 7–8.)

Venäjällä arvostelu teknojättejä ja niiden toimintatapoja kohtaan on vähäistä, joten tämä on johtanut tilanteeseen, että Yandex yrityksenä voi itse säädellä, mitä se näyttää uutisissa ja samalla se pysyy tiukasti vallanpitäjien hallinnassa. Yandex.Zen rajaa journalistista materiaalia, sillä toimittajat yrittävät mukauttaa artikkeliansa sisältöä tiettyyn suuntaan halutessaan niitä esille, mikä vääristää journalismia. (Dovbysh, Wijermars & Makhortykhin 2022, 16–17.)

3. Venäläisten journalistien toimintaympäristö

Aiemmissa luvuissa tarkastelin journalismi-insituutiota sekä sen historiaa Venäjällä. Tässä luvussa tarkastelen venäläistä toimittajakuntaa ja sen mahdollisuuksia tehdä työtä tarkemmin edelleen 1990-luvulta alkaen. Kirjoitan myös venäläisten toimittajien työn tilanteesta liittyen journalistisen alan yleiseen muutokseen. Lisäksi käyn läpi toimittajien mahdollisuuksia suorittaa työtään alan koulutukseen, sukupolvijakoon ja naistoimittajuuteen liittyvien artikkelien avulla. Venäjällä journalistien työskentelyyn on liitetty tutkimuskirjallisuudessa itesesensuurin ja sensuurin käsitteet, joista kirjoitan tässä luvussa, mutta perehdyn niihin syvemmin myöhemmissä luvuissa.

3.1. Työelämän muutos 2000-luvulla ja sukupolvien erot

Journalisti Aimo Ruususen (2002) mukaan venäläisten journalistien tilanne juontaa juurensa Neuvostoliiton ajoilta, jolloin ei ollut toimittajien etiikkaa valvovaa tahoa. 1990-luvulla toimittajille tehtiin ohjeet, jotka muistuttivat esimerkiksi suomalaisia journalistin ohjeita. Ne eivät kuitenkaan nostaneet journalistin ammatin arvostusta vaan johtivat tilanteeseen, jossa ammattitaito ei korostu ja kirjoitukset ovat enemmän mielipiteitä kuin tiukkaa faktaa. (Ruusunen 2002, 149.)

Myös tutkija Katrin Voltmer kirjoittaa Itä-Euroopan journalistien ohjeiden eroavan länsi-eurooppalaisten toimittajien ohjeista. Voltmerin mukaan länsimaissa journalistien roolina on olla uutisten levittäjä, tulkki tai asiantuntija. Neljäs rooli on olla tiettyä näkökulmaa esiin tuova journalisti. Näistä rooleista mielekkäin journalisteille lännessä on nähdä työn olevan uutisten levittämistä. Venäjällä puolestaan alettiin suosia vallankumousta ja sen aatetta tukevat roolit Neuvostoliiton ajoilta asti. (Voltmer 2000, 476.)

Journalistiseen työhön vaikuttaa tietenkin myös yleinen muutos yhteiskunnassa.

Yhteiskuntatieteilijä Raija Julkusen kirjasta (2008) on löydettävissä kiinnostavia käsitteitä työn muutoksesta. Julkunen käsittelee työn muutosta tai jälkimodernia työtä 2000-luvulla. Julkusen mukaan "uusi työ" on tietoisuutta, yksilöllistä, joustavaa ja liikkuvaa paikaltaan ja sisällöltään (Julkunen 2008, 18). Erityisesti kirjan käsitteistä nostan esiin kolme: subjektivoituminen, yksilöllistyminen ja henkilökohtaistuminen. Julkusen mukaan subjektivoituminen on siis sitä, että työ riippuu tekijänsä subjektiviteetista eli siitä, miten työntekijä käyttää itse taitojaan ja osaamistaan työssään. Tämän lisäksi työhön liitetään myös persoonan mukaantulo eli yksilöllistyminen. Tämä tarkoittaa sosiologi Manuel Castellsin mukaan sitä, että luokka- ja ammatti-identiteetti haurastuu ja tilalle tulee henkilökohtainen identiteetti. Se voi myös tarkoittaa sitä, että kollektiivisuuteen

aiemmin liitettyjen instituutioiden (ammatti, ammattiliitto, ammattirooli, normaali työsuhde) voima heikkenee. Ihminen siis on omien valintojensa kanssa enemmän yksin ja hänet nähdään enemmän yksilönä. Henkilökohtaistumisen käsite on puolestaan sitä, että työn ja työntekijän välinen ero sumentuu. Tämä käsite liitetään henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja henkilökohtaisen elämän kaikkien tasojen mukaan ottamiseen työtä tehdessään. (Julkunen 2008, 120–122.)

Kaikki nämä käsitteet istuvat ympäri maailman toimittajan työhön, sillä osa toimittajista (freelancerit, erikoistoimittajat) tekee työtä pitkälti yksilönä ja omien valintojen ohjaamana. Toimittajien työssä myös omat ideat, yksin haastatteluiden tekeminen ja artikkelin kulman päättäminen riippuu työntekijän subjektiviteetista osittain. Toki työtä ohjaa myös esimerkiksi toimitukselliset arvot ja alan normit. Toisaalta toimittajan työhön nykyään kuuluu edelleen vahva ammatti-identiteetin korostuminen, johtuen kenties tehtävästä suhteessa muihin vallan instituutioihin. Henkilöityminen on aina kuulunut toimittajan ammattiin.

Kaikissa näissä käsitteissä on kyse siitä, miten nykyaika korostaa yksilöä ja hänen ajatusmaailmaansa ja tunteitaan. Tavallaan tulkitsemme näiden ajatusten korostavan sitä, että yksilö on yksin oman maailmansa ja ajatustensa kanssa samalla kun kaikenlaiset rajavedot työn, ihmisen ja ammattiryhmän välillä liudentuvat. Julkunen mukaan ammattinimikkeet liudentuvat ja epämääräistyvät ajan mittaan (Julkunen 2008, 137).

Julkunen kirjoittaa myös asiantuntijatyöstä, jossa yksilöllistyminen on itsensä johtamista (Julkunen 2008, 123). Tämä erityisesti viittaa siihen, että vastuu jää yksilölle itselleen, ja hän yhä enemmän kokee itse olevansa vastuussa.

Nämä subjektiivisuuden ja yksilöllistymisen ajatukset eivät ole vieraita Venäjällä. Tampereen yliopiston tutkija Svetlana Pasi (2005) on tutkinut kahta toimittajien sukupolvea, joiden arvoja ja mielipiteitä objektiivisuudesta hän tarkastelee artikkelissaan. Hänen mukaansa vanhalla sukupolvella on edelleen mielessä Neuvostoliiton aikainen tapa jäsentää itsensä valtaapitävien apuriksi yhteiskunnan selittämisessä. Uudella sukupolvella sen sijaan on tapa katsoa journalismia enemmän PR:n tekemisenä yhteiskunnassa valtaa pitävälle poliitikoille ja liikemiehille. Nuoret sukupolvet ikään kuin näkevät journalismin puhtaammin ansaintakeinona, jossa ammatillinen rooli voi venyä. Pasi kirjoittaa vanhan sukupolven ajattelevan hyviä suhteita vallanpitäjien kanssa. Nuoremmat haaveilevat länsimaisen journalismin toteutumisesta maassaan. Toisaalta toimittajien sukupolvia erottavat asenteiden muutokset esimerkiksi urapolun ja humanismin suhteen. Kun vanhempi sukupolvi painottaa humanistista lähtökohtaa ja kansanvalistusta, nuorempi haluaa voittoa kilpailun ja edetä urallaan. Viestinnän ja mainonnan lait vaikuttavat laajasti, mikä on alkanut tehdä venäläisestä journalismista PR:ää. (Pasi 2005, 107–110.)

Myös vallanpitäjien ja toimittajien välisen rajapinnan hahmottomuus heikentää toimittajien yhteenkuuluvuutta. Näin kirjoittavat Adriano Amadon ja Silvio Waisbord kirjassa *Boundaries of Journalism. Professionalism, Practices and Participation* (2015) Argentiinasta ja sen toimittajien tilanteesta valtakoneiston vahvassa otteessa, jossa sensuuri on tiukka. Kirjoituksessaan he erittelevät sitä, mitä vaikutuksia on autoritaarisella valtakoneistolla toimittajien työn tekemiseen. Heidän mukaansa ammattimainen journalismi on sitä, että toimittajat yhdessä puolustavat oikeuttaan tehdä itsenäisiä päätöksiä ilman, että heidän toimintaansa ohjaavat markkinat tai vallanpitäjät. Amadon ja Waisbordin mukaan tilannetta ruokkii työn pirstaleisuus, kun toimittajat työskentelevät sekä toimittajina että viestinnän puolella päättäjille. Heidän mukaansa tilanne on hyvin yleinen latinalaisen Amerikan maissa. (Carlson ja Lewis 2015, 53–58.) Amadon ja Waisbordin artikkelin lopputulema on, että jos yhteiskunta on syvästi jakautunut ja eliiteillä on lonkeronsa uutishuoneisiin. Tämä johtaa journalistien ammattiaseman heikkouteen, jolloin journalismin tasokin on heikkoa eikä ammattiryhmä voi olla yhtenäinen. (Carlson ja Lewis, 62–64.)

Venäläinen mediamaisema on sekoitus valtiota ja kaupallisuutta, kirjoittavat Elena Krivovyaz, George Strachal sekä Tom Moring. He käyttävät tutkija Elena Vartanovan käsitettä *statist-commercial* eli valtiollis-kaupallinen kirjoittaessaan mediamarkkinoista. Tutkijakolmikton mukaan Venäjän mediamarkkinoiden suurimmat kasvukaudet Neuvostoliiton jälkeen ovat olleet 1993–1998 sekä 2003–2008. Venäjän mediamarkkinat selvisivät verrattaen hyvin esimerkiksi vuoden 2008 finanssikriisistä. Tutkijat kuitenkin nostavat esiin erityispiirteeksi hyvin eri kriisitilanteisiin sopeutuvat markkinat, television merkityksen kasvun sekä kaupunkeihin ja maaseudulle jakautuneet markkinat. (Krivovyaz, Strachal & Moring, 2012, 28.)

Venäläinen erityispiirre löytyy television kehityksestä, sillä kaupallisen ja valtiollisen median raja oli 2000-luvun taitteessa häilyvä. Venäjällä ei myöskään ole yleisradioyhtiötä, vaikka sitä yritettiin perustaa vuonna 1995 (ORT, Public Russian Television). Yritys kuitenkin epäonnistui. (Krivovyaz, Strachal & Moring, 2012, 36–37.)

Venäläisen journalistisen alan voidaan katsoa olevan naisistunut 1990-luvulta alkaen.

Venäläistutkija Olga V. Smirnova on kirjoittanut artikkelissaan (2013), miten journalistisen alan murros tapahtui 90-luvulla, kun mainosrahoitteiset mediat yleistyivät. Tilanne johti hänen mukaansa siihen, että ala naisistui television otettua tärkeimmän median paikan niin, että samalla miehet jäivät päättäviin asemiin ja naisia tarvittiin kasvoiksi tv-ruutuihin. (Smirnova 2013, 120.)

3.2. Journalistinen ura Venäjällä

Tutkijat Gunnar Nygren ja Karin Stigbrand ovat tarkastelleet journalistiopiskelijoiden näkemyksiä siitä, mikä on tärkeää journalistiksi päätyemisessä Ruotsissa, Puolassa, Virossa, Suomessa ja Venäjällä. Tutkijoiden mukaan journalismissa koulutus kehittää arvot ja normit, joilla toimitaan alalla. Toisaalta on yleistä, että myös uutishuoneet opettavat tavat toimia journalistina. Venäjän kohdalla merkittäväksi näytti nousevan se, että kriittisyys ei ollut niin tärkeää, toisaalta opetuksellinen tehtävä korostui kenties historiasta kumpuavien arvojen vuoksi. Moskovassa myös PR:n tai viestinnän ja journalismin raja oli häilyvä, sillä opetusohjelmaan kuului kursseja viestinnän puolelta. (Nygren ja Stigbrand, 2013, 15.)

Ruotsin, Puolan ja Venäjän journalisteista tehdyssä Journalism in Change-tutkimuksessa (2015) ilmeni, että alle 35-vuotiailla journalisteilla on usein koulutusta oman alan laitoksesta. Ammattiliitot puolestaan eivät ole Venäjällä suosittuja enää nuorten journalistien keskuudessa, vain 15 prosenttia tutkimukseen vastanneista kuuluu niihin. Tutkimus myös osoitti, että Venäjällä 43 prosenttia kaikista journalisteista on tuloja myös muualta, jotta he selviäisivät. Nuorten keskuudessa luku on tutkijoiden mukaan vieläkin suurempi. (Nygren, Dobek-Ostrowska & Anikina 2015, 85.)

Samankaltaisiin tuloksiin tulevat venäläiset sosiologit Mihail Makejenko ja Andrei Vyrkovski, jotka artikkelissaan (2021) esittävät, että nuoret journalistit aloittavat usein työuransa jo koulutuksen aikana, mutta osa vaihtaa myös nopeasti alaa viestinnän puolelle muutaman vuoden jälkeen paremman palkan ja parempien sosiaalisen pääoman näkymien vuoksi. (Makejenko ja Vyrkovski 2021, 69.) Toimittajien palkkatilanne venäläistoimittajilla näyttää olevan parempi kuin muissa Neuvostoliiton entisissä maissa (Smirnova 2013,120).

Makejenko ja Vyrkovski kirjoittavat globaalista trendistä, että erityisesti nuorten kohdalla 2010-luvulla on yleistynyt ”tilkkutäkki” tai ”portfolio” työura, jolloin freelancerius on samalla nuorelle työelämässä aloittavalle elämäntyyli. Samalla venäläisten opiskelijoiden siirtyminen työelämään suoraan koulutuksesta on soljuvaa, sillä jopa 40 prosenttia saa työharjoittelupaikan jo opiskeluaikana. Journalistisella alalla tarkkoja lukuja ei ole ja journalistien ryhmä on tutkijoiden mukaan hajanainen tai ainakin hajanaisesti tutkittu. (Makejenko ja Vyrkovski 2021, 77–78.)

Elena Krivovyazin, George Stratshalin sekä Tom Moringin (2012) mukaan journalistista alaa Venäjällä kuvaa moniosaaminen ja viihteellistyminen. Toimittajan ammatti Venäjällä muuttuu ulkoapäin tulevien paineiden vuoksi, kun länsimaisissa naapureissa Ruotsissa ja Suomessa muutos tulee alan sisältä. Venäjällä esimerkiksi talouden alamäki (2008) sekä viihdeohjelmien kasvu on

pakottanut journalistit opettelemaan uusia taitoja tai sisällyttämään viihteellisyyttä journalismiin demokratian kustannuksella. (Krivovoyaz, Strachal & Moring 2012, 37–38 & 41.) Smirnovan mukaan juuri naistoimittajat ovat osanneet kohdata yleisön tarpeet media-alalla. (Smirnova 2013, 120.)

Vallan kahlitseva ote on ollut esillä vuosikymmenet tutkimuksissa venäläistoimittajista. Tutkijat Greg Simons ja Dmitry Strovsky kirjoittavat esimerkiksi toimittajien urallaan kohtaamasta sensuurista. Heidän mukaansa Venäjällä on kolmenlaista sensuuria: median ulkoa tulevaa, toimituksen johdon asettamaa sensuuria tai toimittajan työnuran pysäyttävää sensuuria. (Simons & Strovsky 2006, 192.)

Tutkija Olga Zeveleva puolestaan kuvailee Venäjän journalismin sensuurin “kaksoisviivaa”, jota toimittaja ei saa ylittää. Tämä termi tarkoittaa toimituksen epävirallisia sääntöjä, jotka koskevat työtä ja jotka ovat Venäjän hallinnon asettamat. Tämä raja ei ole pysyvästi jossain vaan se liikkuu, joten toimittajan on oivallettava käyttää itsesensuuria jutuissaan. (Zeveleva 2020, 49.)

Venäjällä 42 prosenttia journalisteista kokevat voivansa vaikuttaa lähes aina aiheiden valintaan juttujen tekoprosessissa, kertoo vuonna 2015 ammatillisesta itsemäärämisestä tehty tutkimus. Televisio- ja radiotyössä toimittajien autonomia on vähäisempää. Tutkimuksessa kuitenkin selvisi, että Venäjän toimittajat arvostavat itsemääräämismahdollisuutta. Luvut verrattuna Ruotsiin ja Puolaan eivät merkittävästi vaihdelleet. (Nygren, Dobek-Ostrowska & Anikina 2015, 86–87.)

Vapaaseen journalistiseen uraan saattaa liittyä nykyään myös aktivismi. Inna Perheentupa on tutkinut feminististä politiikkaa uskonservatiivisen ajan Venäjällä. Hän kirjoittaa väitöskirjassaan nyky-Venäjän feministisestä liikkeestä ja aktivismista, jonka yksi puoli on aktivistien taitava median käyttö ja mielenosoitusten ja tempausten tekeminen netin maailmassa. Perheentupa kuvailee, että aktivisteilla on omien pienmedioiden kaltaisia sivustoja ja he tuottavat jatkuvasti materiaalia, joka pääsisi medioissa esille. (Perheentupa 2019, 179.)

Viestinnätutkimuksen puolelta tutkija Katerina Tsetsuran artikkelissa (2011) käsitellään venäläisten PR-ammattilaisina työskentelevien naisten käsityksiä omasta ammatista. Artikkelin mukaan naiset rakentavat ammatti-identiteettiään sukupuolittuneella tavalla, mikä puolestaan saattaa rajoittaa heidän urakehitystään. Naiset käsittävät esimerkiksi yritys PR:n olevan naisille sopivampi työskentelypaikka kuin poliittinen viestintä. Samalla he myös joutuvat todistelemaan

alan ulkopuolisille ihmiselle oman ammattinsa olevan oikea työ, jonka hoitamistavalla on merkitystä. (Tsetsura 2011, 16–19.)

Toimittaja ja tutkija Salla Nazarenkon lektio-artikkelin (2022) mukaan Venäjällä toimittajien ammattiin liitetään vahvasti patriotismi, joka pohjaa juurensa talouden olosuhteisiin, itseymmärrykseen, ammatillisiin sääntöihin ja perinteisiin. Moneen yhteiskunnan osa-alueeseen pohjaavan patriotismin avulla kerrotaan ikään kuin ylpäesti ”toista totuutta”. Patriotismi on myös isänmaallisuutta. (Nazarenko 2022, 74–77.)

Omien arkihavaintojeni mukaan venäläinen yhteiskunta painottaa usein politiikassaan kulttuurin ja historian merkitystä, joka vahvistaa samalla tiettyä ja mustavalkoista näkemystä maailmasta.

Artikkeleita läpikäydessäni olen huomannut, että moskovalaisia toimittajia on tutkittu paljon. Rajaan patrioottiset toimittajat pois, sillä sota-aikana toimittajat, jotka oikeasti joutuvat pohtimaan uravalintojaan, voivat olla kiinnostavampia haastateltavia. Patrioottinen toimittaja on Nazarenkon määritelmässä isänmaallinen toimittaja, jonka itseymmärrykseen ja työhön patriotismi vaikuttaa. (Nazarenko 2022).

3.3. Toimittajanaiset ja johtajuus

Kuten aiemmin kirjoitin venäläisiä naistoimittajia on tutkittu verrattaen vähän. Viestinnän ja journalismin tutkimuksessa länsimaisia toimittajanaisia tai naisviestijöitä on tutkittu jonkun verran. Sen sijaan sukupuolen tekemisen tapoja on tutkittu sosiologiassa liittyen muihin ammatteihin. Tutkimusartikkeleissa korostuvat selviytymiskeinot, joilla tehdään sukupuolta näkyväksi ja samalla sivuutetaan vallitsevat asetelmat työssä. Seuraavaksi tarkastelen sitä, miten sukupuolella on merkittävyttä työelämässä ja sitä kautta työuralla.

Väitöskirjaansa tekevä Suvi Kouri on kirjoittanut artikkelissaan siitä, miten upseerinaisilla on neljä mahdollista tapaa tehdä sukupuoltaan sopeutuakseen Suomen armeijaan, jossa on vallalla tietynlainen tekemisen kulttuuri. (Kouri 2018, 19–20.)

Kouri käyttää artikkelinsa pohjana sukupuolen tekemisen käsitettä, joka on esillä Judith Butlerin poststrukturalistisissa sekä etnometodologiassa, jota Candace West ja Don Zimmerman edustavat. Sukupuolen tekeminen on sitä, että sukupuolen nähdään rakentuvan arjessa ja vuorovaikutuksessa

muiden ihmisten kanssa, eikä näin miestä ja naista pidetä itsestään selvinä kategorioina. Kouri painottaa artikkelissaan etnometodologista suuntausta enemmän, jossa arvostellaan puhetta sukupuolen murtamisesta. Westin ja Zimmermanin mukaan muutoksen sukupuolen tekemiseen ja järjestyksiin voi tehdä hylkäämättä sukupuolta ja sukupuolen merkityksen menettämistä kategoriana. Purkamisen sijaan vakiintunut järjestys voidaan murtaa tekemällä sukupuolta toisin ilman, että sukupuolikategoria määrittää toimintaa. Toisin tekeminen puolestaan haastaa miesten hegemoniaa ja edistää tasa-arvoa. (Kouri 2018, 13.) Kourin tekstistä voi ymmärtää, että butlerilainen suuntaus puolestaan pitää muutosta mahdollisena vain, kun tehdään vaihtoehtoisia maskuliinisuuksia ja feminiinisyksiä, jotka haastavat sukupuoleen liitettyjä normeja ja kategorioita.

Kouri kirjoittaa, miten hänen haastattelemansa naiset osoittivat halunsa vähentää sukupuolensa merkitystä. Hän tunnistaa neljä sukupuolen tekemisen tapaa. Puhumalla sukupuolettomasta sotilaasta haastateltavat yrittivät häivyttää sukupuolen merkitystä. Kourin mukaan sukupuolta ei kuitenkaan yritetä purkaa rakentamalla sukupuoletona sotilasta, vaan hän näkee sen yhtenä sukupuolen tekemisen tapana upseerinaisille. Toiseksi feminiinisyksiä häivytetään ammatillisen uskottavuuden rakentamiseksi. Kolmanneksi haastateltavat yrittävät tehdä eroa toisiin upseerinaisiin ja neljänneksi äitiyttä käytetään resurssina ja feminiinisyksiä lisätään sotilaan maskuliinista normia haastaen. (Kouri 2018, 9 & 20.)

Kourin artikkeli on kuvaus sukupuolesta työuralla hyvin rajatussa kontekstissa: Suomessa ja armeijassa. Toisaalta tutkija Louis North (2009) on kirjoittanut feminismi ja feministi käsitteistä samanlaisia havaintoja naistoimittajien keskuudessa. Hänen artikkelissaan pohditaan sitä, miten feminismi on kirosana naisille uutishuoneissa. Käsitettä pidetään objektiivisuuden vastakohtana, epäoleellisena ja sitä vähätellään. (North 2009, 754–755.)

Myös tutkijat Tracy Lucht ja Kelsey Batschelet ovat kirjoittaneet artikkelissaan (2019) juuri siitä, miten heidän tutkimuksessaan vastaajina olleet journalistinaiset käyttivät selviämiskeinona olemassa olevaa kulttuurillista ja sosiaalista pääomaa eli saivat etua tietynlaisesta naiseudesta. Tutkimus tehtiin Yhdysvalloissa ja se on osa tutkimusta, jonka kohteena on naisten osallisuutta 1950–70-luvuilla. (Lucht & Batschelet 2019, 194–214.)

Heidän tutkimuksessaan nousi esiin, että naiset kohtasivat itselleen aggressiivisen ympäristön työpaikallaan ja olivat kokeneet muun muassa seksuaalista ahdistelua. Naisten selviytymiskeinona oli luottamus sosiaaliseen ja kulttuurilliseen pääomaan. Selviytymiskeinoina olivat tutkija Monica Djerf-Pierren kolme kategoriaa: kilpailu, erikoistuminen ja vaikuttaminen (expansion). Näissä kolmessa naiset suhtautuivat työhönsä olemalla “yksi pojista”, erikoistuivat omiin

ohjelmatuotantoihinsa tai alkoivat vaatia muutoksia työpaikalla esimerkiksi pukeutumiseen. (Lucht & Batschelet 2019, 210–211.)

Venäläisen tutkijan Olga Smirnovan tutkimusartikkelissa Moskovian Lomonosovin yliopiston ja Venäläisen psykologian yhdistyksen yhteisjulkaisussa huomiot sukupuolesta toimitusympäristössä nousevat myös esiin. Hänen mukaansa venäläiselle media-alalle ovat pesiytyneet vanhat stereotyypit miesten ja naisten töistä. Naiset joutuvat “hyvittelemään” sukupuoltaan jollain tavalla miesten suhteen. Smirnovan mukaan strategioita on kaksi, korostaa feminiinisyyttä tai korostaa pätevyyttä ja ammattimaisuutta välttelemällä esimerkiksi niin sanottuja “naisten” aiheita työssä. (Smirnova 2013, 121.)

Naisten nouseminen johtajiksi on yleinen trendi ympäri maailman tai sen voisi olettaa olevan yleinen suuntaus modernisaation myötä. Seuraavaksi tarkastelen naisiin liittyviä tutkimuksia johtajuudesta journalistisella tai viestinnän alalla.

Viestinnän tutkimuksessa on puhuttu 70-luvun lopulta asti “velvet ghetto” (suomeksi samettighetto) käsitteestä, joka tarkoittaa sitä, että naisten osuutta yrityksissä lisätään palkkaamalla heitä PR-osastolle, mutta heitä ei siltikään päästetä tekemään päätöksiä yrityksen suunnasta. He siis jäävät tavallaan mielekkäänä pidettyyn tilaan, jossa todellista etenemistä uralla ei johtoon asti tapahdu. Velvet ghetto -käsite ei kuitenkaan saa hyväksyntää PR-alalla olevilta naisilta. Tämä käy ilmi Lynn Zochin ja Maria Russellin vuonna 1991 kirjoittamasta artikkelista *Women in PR education: An academic ‘Velvet Ghetto’*. Zoch ja Russel kirjoittavat, että haastatellut eivät nähneet ongelmaa etenemisessään johtotehtäviin, vaikka kokivat monien seikkojen rasittavan heidän työuraansa. Naiset kokivat itse valinneensa osansa eivätkä nähneet rakenteita, jotka ylläpitävät tilannetta. (Zoch & Russel, 1991, 31–34.)

Länsimaisen tutkimuksen puolella myös tutkijat Iris Ruoho ja Sinikka Torkkola pohtivat kirjassaan *Journalismin sukupuoli* (2010) naisjohtajuutta feministisen mediatutkimuksen näkökulmasta. Heidän mukaansa myös johtajuutta määrittää se kumpaa sukupuolta olet. Johtajat voidaan siis nähdä miestapaisina tai naistapaisina johtajina. Miestapaisuuteen liitetään positiivisia määreitä, kuten määrätietoinen, asiakeskeinen, suurpiirteinen. Naistapaisuuteen puolestaan ihmiskeskeinen, keskusteleva, ymmärtävä henkilökohtainen, yhteistyökykyinen, avoin ja tarkka. Tämänkaltainen jaottelu vahvistaa sitä, että johtajat nähdään jatkossakin sukupuolensa kautta. (Ruoho & Torkkola 2010, 96.)

He nostavat esiin erilaisia tapoja, joilla naisjohtajia ja miesjohtajia kohdellaan organisaatioissa. Miehille esimerkiksi annetaan aikaa valmistautua tehtäviinsä, naisia tarkkaillaan enemmän. Ruoho ja Torkkola myös esittävät, että maskuliinisen johtajuuden itsestänselvyys voi johtaa tilanteeseen,

jossa mies säilyy organisaation keulakuvana, vaikka varsinaisen johtamisen tekee hierarkiassa alemmalla tasolla oleva naispäällikkö. (Ruoho & Torkkola 2010, 98–99.)

Yleisesti johtamiseen liittyvien tilastojen valossa näyttää kuitenkin siltä, että venäläiset naiset ovat olleet verrattain hyvässä asemassa. Heidän asemansa näytti vuonna 2011 tehdyn tutkimuksen mukaan olevan vahva, sillä naisia oli paljon keskitason johtajina. Toisaalta Venäjällä naisten työsuhteet eivät olleet vakituisia niin usein kuin miesten. (International Women’s Media Foundation 2011.)

Viime vuosina tehtyjen Maailman talousfoorumin mittausten mukaan naisten palkka on 60 prosenttia miehen palkasta Venäjällä. Naisia on viime vuosina päästetty johtajiksi erityisesti yrityksissä, mutta korkean tason päättäjinä heitä on vain pieni osa niin talouselämässä kuin politiikassa. Hurjin luku näissä tilastoissa on kenties kansanedustajien määrä, joista vain hieman alle 16 prosenttia on naisia. Ministereinä naisia on vain hieman alle 10 prosenttia. (World Economic Forum 2021.)

Kuten aiemmin mainitsin, tätä tukee myös Smirnovan näkemys siitä, että Venäjän journalismissa miehet ovat päättävissä asemissa ja naiselle jäävät alemman tason journalistiset työt. Asenne televisiossa on miehinen ja naisten on todellisuudessa jopa hankalampi löytää töitä televisiosta, sillä kanavat haluavat löytää jatkuvasti vain “uusien mieskasvoja”. (Smirnova 2013, 120–124.)

4. Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa erittelen tutkimuksessani käyttämiäni käsitteitä. Tärkeimmiksi käsitteiksi tutkimuksessani nousevat urapolku, sensuuri ja naistoimittajuus. Määrittelen nämä termit yhteiskuntatieteiden eli pääasiassa valitsemieni viestinnän, filosofian ja sosiologian teoriakehysten kautta.

4.1. Urapolku

Jyväskylän yliopiston taloustieteiden tiedekunnan tutkija Marianne Ekonen on kirjoittanut *Moninaiset urat - Narratiivinen tutkimus naisjohtajien urakehityksestä* -lisensiaatintyössään (2007) uran määritelmästä ja erotellut työssään naisjohtajien uratarinatyyppiä. Hänen mukaansa urat ovat muuttumassa yhä enemmän yksilön henkilökohtaisiksi projekteiksi yksinkertaisen etenemisen sijaan. On kiinnostavaa, että Ekosen mukaan naisten urakehitykseen eivät päde samat määritelmät ja kokemukset kuin miehiin. Naisten urat ovat katkonaisempia ja vaikeammin ennustettavia eli naisten uria pitää tarkastella eri näkökulmasta kuin miesten. (Ekonen 2007, 22–27.)

Ekonen erottelee neljä erilaista uratarinatyyppiä, jotka ovat tasapainohakuinen, hierarkkinen, ideologinen ja vaakatasoinen ura. Näistä tasapainohakuinen ura keskittyy perheen ja työn välisen tasapainon hakemiseen. Tämä tyyppi on horisontaalinen enemmän kuin vertikaalinen. Hierarkkinen ura puolestaan liittyy organisaation muutoksiin ja niiden vaikutuksiin naisen urakehityksessä. Tämä tyyppi on perinteistä mallia lähellä, jossa ura etenee muutamassa organisaatiossa vertikaalisesti. Samalla naiset ovat kohdanneet sukupuoleensa liittyvää vastustusta enemmän kuin muissa malleissa. Kolmas eli ideologinen ura on tyyppi, joka liittyy yksilön omiin valintoihin ja kiinnostuksen kohteisiin yhtiön henkilökunnan kehittämiseksi. Tämä tyyppi on yhteydessä yksilön omiin kasvutavoitteisiin ja kiinnostukseen kehittyä. Viimeinen eli vaakatasoinen ura on tyyppi, jossa yksilön tavoite on löytää uraltaan uutta, riippumattomuutta ja mielenkiintoisia projekteja. Tätä uramallia pidetään naisille tyypillisenä, sillä sen sisällä nainen saattaa kieltäytyä ylenemismahdollisuuksista perhetilanteeseen liittyen. Tämä uratarinamalli myös saatetaan nähdä selittävän sitä, miksi naiset eivät etene ylimpään johtoon. (Ekonen 2007, 124–127.)

Myös mediatutkijat Mark Deuze ja Tamara Witschge kirjoittavat *Beyond Journalism* -kirjassaan, miten journalistien nykyuraa kuvaa lineaarimaisuutta enemmän portfoliomaisuus, kuten taiteilijoilla. Portfoliomaisuus ei heistä kuitenkaan tarkoita sitä, että urapolku on sekava, vaan yksilö voi saa sen varrella itselleen tarpeellisia osasia, jotka saavat uran näyttämään loogiselta. Urapolkuja

leimaa toisaalta samalla ennakoimattomuus, kun työ on silppumaisempaa. (Deuze & Witschge 2020, 34.)

Itä-Suomen yliopistossa julkaistusta Iloa Kaupin *Suomalaisen vaatesuunnittelijan uraosaaminen ja urapolku* -väitöskirjasta (2021) löytyy myös kuvailu urapolun käsitteestä. Kauppi on valinnut työnsä perustaksi älykkään uran käsitteen, joka merkitsee sitä, että yksilö itse on aktiivinen ja kehittää uraansa, verkostoituu, jolloin yksilön ura koostuu eri osaamisalueista. Urapolun hän kuvailee olevan perinteisesti olleen keskeytymättömänä ja organisaation hierarkiassa ylöspäin nousevana. Kauppi tukeutuu urapolun määrittelyn kohdalla Southamptonin yliopiston taloustieteen professorin ja urakehitystä sekä johtamista tutkineen Yehuda Baruchin määritelmään. Baruchin mukaan urapolun voi käsittää monisuuntaisena, dynaamisena ja vaihtelevana. Tässä määrittelyssä urapolku ja menestyksen kriteerit ovat yksilön valittavissa ja urapolku itse johdettavissa. (Kauppi 2021, 29–31.)

4.2. Sensuuri

Sensuurille on erilaisia määritelmiä, kirjoittavat Greg Simons ja Dmitry Strovsky artikkelissaan vuodelta 2006. He määrittelevät sensuurin tarkoittavan ihmistä tai toimijaa, joka ottaa itselleen loukkaavaa tai sensitiivistä materiaalia pois mediasta. Itsesensuuri puolestaan on median sisällä tapahtuvaa toimintaa, jossa vältellään jotakin toista tahoja ärsyttävää tai loukkaavaa materiaalia ilman, että medialle sanotaan asiasta. Kirjoittajien mukaan sensuuri johtaa itsesensuuriin. Sensuuri ei myöskään ole vain poliittista vaan se on myös kulttuurista. (Simons & Strovsky 2006, 191.)

Mediasisältöihin vaikuttamisessa on kyse vallasta. Yleensä kun vallan liikkumista tai muutosta analysoidaan, yksi ryhmä käyttää valtaansa toisen kustannuksella. Puolassa ja Ruotsissa esimerkiksi journalistit kokevat valtansa heikkenevän, jos mediaorganisaation omistajien tai mainostajien valta kasvaa. Näin ei näytä olevan Venäjällä, jossa journalistit kokevat valtansa kasvavan samaan aikaan kun mediayhtiö kasvaa. Venäjällä journalistit kokevat myös olevansa yleisön vaikutusvallan kanssa liittolaisuutta. (Nygren, Dobek-Ostrowska & Anikina 2015, 89.)

Jälki-sosialistissa maissa sensuuri linkittyy tutkijoiden mukaan itsesensuuriin, jota kuvaillaan sanalla adekvanost eli “sopivuus” tai “pelin hengen ymmärtäminen”. Itsesensuuria pidetään sensuurin lievempänä muotona. Neuvostoliiton jälkeisistä maista itsesensuurin on nähty kontrolloivan toimittajia Venäjällä, Latviassa ja Unkarissa vaikuttaen demokratian heikkenemiseen

ja median sananvapauteen. Itsesensuurin pelätään myös nousevan niissä valtioissa, joissa populistit ovat päässeet valtaan. (Yablokov & Schimpfössl 2020, 29–32.)

4.3. Naistoimittajuus

Yhteiskuntatieteiden klassikkoteoreetikon Pierre Bourdieaun kenttäteorian sekä pääoman käsitteen avulla voidaan yrittää määritellä journalismin tutkimuksen sisällä toimittajien toimintaa. Bourdieu on kuvannut (vuonna 1998) kentän olevan mikä tahansa sosiaalinen tila, jossa toimijat kilpailevat resursseista käyttäen kirjoittamattomia sääntöjä siitä, kuka saa osallistua ja kuka ei. (Lucht & Batschelet 2019, 198.)

Myös habituksen käsite liitetään journalismin tutkimuksessa kenttäteoriaan. Habitus voidaan käsittää journalistin identiteettiin liittyvänä, jolloin se edustaa kokemuksen kertymistä, pääomaa ja henkilön ominaisuuksia (Carlson & Lewis 2015, 120-121).

Naistoimittajien tilanteen ja urapolun selvittämiseen Bourdieaun kenttäteoria sopii, sillä sitä on hyödynnetty sukupuolentutkimuksessa ja feministisessä mediatutkimuksessa.

Sukupuolentutkimusta tekevät ovat kritisoineet Bourdieauta hänen yksipuolisesta sukupuolikäsityksestään, mutta samalla syventäneet Bourdieau ajatuksia omissa tutkimuksissaan erityisesti, kun on ollut kyse sukupuolen rakentamisesta sosiaalisena rakennelmana.

Feministinen mediatutkimus tutkii sukupuolen, vallan ja kulttuurin risteyskohtia. Se selittää miten näiden avulla muovataan mediaan sisältöjä, journalismin parissa toimijoiden kokemuksia ja mediassa esiintyviä kertomuksia ja niiden avulla syntyviä representaatioita. (Lucht & Batschelet 2019, 197.) He viittaavat artikkelissaan tutkija Liesbet van Zoonenin määritelmiin feministisestä mediatutkimuksesta ja sen historiasta.

Naistoimittajien kohdalla feministinen mediatutkimus nojaa retoriikan tutkija Judith Butlerin sukupuolta kuvaaviin käsitteisiin ja teorioihin. Butler on kiinnostunut siitä, miten sukupuoli rakentuu diskursiivisesti ja on muuttuva kategoria. Butler ei ole pohtinut mediaa tai median merkitystä laajemmin (Ojajärvi 2004, 255–256.)

Lisäksi mediatutkimuksen kenttä on purkanut hierarkista (patriarkaalista) valtajärjestystä, joka estää naisilta täysvaltaisen pääsyn mediatuotannon toimijoiden joukkoon. Tutkija Sanna Ojajärvi kirjoittaa artikkelissaan, että naisten toiminta median kentällä värityy edelleen sukupuolen kautta ja naiset tekevät tietynlaisia juttuja toimittajina. (Ojajärvi 2004, 262–263.)

Naistoimittajuutta voidaan tutkimuksissa katsoa ja määritellä siis hieman erilaisesta näkökulmasta kuin miestoimittajuutta. Ruoho ja Torkkola ovat kirjassaan (2010) halunneet piirtää kuvaa journalismin sukupuolesta rakenteellisena, toiminnallisena ja kulttuurisena ilmiönä. Sukupuolen tutkiminen osana mediatutkimusta tarkoittaa siis sitä, että esimerkiksi tunnistetaan toimittajien työhön vaikuttavia sukupuolesta johtuvia ajatusmalleja tai rakenteita.

Ruoho ja Torkkola mainitsevat mediatutkija Margareta Melinin näkökulman journalistisesta kentästä, jota tarkastellaan sosiaalisen pääoman, tätä pääomaa vartioivien sekä journalistisen kulttuurin näkökulmista. Journalistinen kenttä toimii maskuliinisesti määräytyneiden uskomusten, asenteiden ja käytösnormien ohjaamina ja määrittelee jatkuvasti sitä, mitä journalismi ”on”. Tällä kentällä yksittäiset toimittajat voivat omaksua koulutukseen, verkostoitumiseen tai sukupuolensa hyväksikäyttöön liittyviä taktiikoita. Ruoho ja Torkkola puhuvat näistä selviytymiskeinoista sukupuolittuneina strategioina. (Ruoho & Torkkola 2010, 18–19.)

Strategioita on kolme. Ensimmäisessä toimittaja tunnistaa erot naisille ja miehille, mutta ei kyseenalaista niitä. Toisena selviytymiskeinona on, että nainen ei tunnista eroja ja on tämän vuoksi kyseenalaistamatta niitä. Kolmantena selviytymiskeinona on erojen tunnistamisen jälkeen haastaa hegemoninen journalismikäsite. (Ruoho & Torkkola 2010, 185.)

Hegemoninen journalismikäsite on tutkijoiden mukaan vallassa oleva tapa puhua journalismista instituutiona, jossa ei ole mahdollista kyseenalaistaa sukupuolieroa ja näkyväksi tekemistä. Jollain tapaa sukupuoli on läsnä mutta sitä ei nähdä tai siitä arastellaan puhua. (Ruoho & Torkkola 2010, 175 & 194.)

5. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessani selvitän sitä, minkälaisia kokemuksia venäläisillä naistoimittajilla on urapolustaan. Kokemusten kautta voidaan päästä käsiksi siihen, miltä kyseisen tutkittavan ryhmän uratilanne näyttää Venäjällä.

Tutkimusongelmani on se, mitä teemoja on löydettävissä venäläisten naistoimittajien urapoluista ja -mahdollisuuksista. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Minkälainen ura on ollut naiselle mahdollinen journalistina Venäjällä 2000-luvulla?
2. Miten naisjournalistit näkevät sukupuolen ja sen vaikutukset työuraansa?
3. Minkälaisia havaintoja naistoimittajat tekevät alastaan?
4. Mitkä ovat naistoimittajien käsitykset sensuurista?

6. Tutkimusaineisto ja metodi

Käytän aineistonkeruutapana haastattelumenetelmää. Haastattelujen saaminen oli vaikeaa nykyisessä geopoliittisessa sekä Venäjän sisäisessä tilanteessa, jossa on totalitaristisia piirteitä. Haastattelut on tehokas tapa saada tietoa aiheista, jotka ovat uusia ja henkilökohtaisia. Haastattelut tehtiin vuoden 2023 aikana. Sotatilan sekä Venäjän vaikean journalistisen tilanteen vuoksi haastattelujen saaminen oli pienen mutkan takana, mutta lopulta haastateltaviksi valikoitui neljä niin sanottua riippumatonta toimittajaa. Kohderyhmäni oli naistoimittajat, jotka eivät ole olleet uransa aikana kytköksissä Moskovan suuriin mediayrityksiin ja valtionjohtoon.

6.1. Teemahaastattelu

Menetelmänä on puolistrukturoitu teemahaastattelu, joista etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini sisällönanalyysin avulla.

Puolistrukturoitu teemahaastattelu syntyi, kun laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien haluttiin voivan vastata omin sanoin ja laajasti tutkijan esittämiin kysymyksiin. Nauhurien kehitys vahvisti tätä, sillä pitkiäkin pätkiä voitiin nauhoittaa.

Tämä on puolistrukturoidun haastattelun idea: kysymykset laaditaan ennakkoon ja esitetään enemmän tai vähemmän samassa muodossa, mutta vastaamisen tapa on vapaa. (Matti Hyvärinen, Eero Suoninen & Jaana Vuori 2024)

Omissa haastatteluissani oli alun perin kolme teemaa esillä: valta, sensuuri ja sukupuoli. Teemat valikoituivat taustakirjallisuuden kautta. Nämä teemat käytiin läpi jokaisessa haastattelussa, mutta vastaajat saivat vastata omalla tavallaan ja rönsyilläkin vastauksissaan. Aloitimme haastattelut perustietojen jälkeen kysymyksillä toimittajan työurasta ja tämänhetkisestä työtilanteesta. Sen jälkeen keskustelimme muista tutkimusteemoista. (LIITE 1.)

Haastateltavat kuvailivat minulle myös ajatuksiaan tämän hetken työstään. Haastattelussa käsitelimme feminismiä ja sukupuolta työn näkökulmasta. Lopuksi kysyin haastateltavilta vallan ja sensuurin merkityksestä työuralle. Huomasin, että moni halusi puhua urastaan ja antaa esimerkkejä erilaisista kokemuksistaan journalismia tehdessään. Vaikka aiheet vähän suuntasivat keskustelua johonkin suuntaan, ne eivät lopulta määrittäneet vastauksia olettamalla tavalla. Esimerkiksi vallan käsite jäi hieman hämäräksi haastateltaville siinä merkityksessä, että heillä itsellään on valtaa asioihin tai he työskentelevät vallan verkostossa. Sensuurin merkitys viime vuosina sekä muuttuva tilanne nousi esiin haastattelujen loppuvaiheessa. Haastateltavat pohtivat sensuuria ja sukupuolta monesta näkökulmasta vastauksissaan ja palasivat niihin haastattelun kuluessa välillä yllättäenkin. Tarjosin haastattelun tekemistä englanniksi tai venäjäksi, ja lopulta kaikki haastattelut tehtiin englanniksi. Tähän työhön suorat sitaatit on jätetty englanniksi, jotta haastateltavien ajatus tulee esiin juuri sellaisena kuin he ovat sen kuvanneet. Kaikki puhuivat myös sujuvaa englantia.

Haastateltavien vastaukset anonymisoin haastateltavien turvallisuuden takia. Päädyin kuitenkin siihen, että anonymisoinnin tason ei tarvitse olla aivan kaikkein pisimmälle vietyä, sillä toimittajia on Venäjällä ja sen ulkopuolella satoja ellei tuhansia. Analysoinnissa olen kuitenkin poistanut nimet ja kaikki viittaukset siitä, missä mediassa tai alueella toimittajat ovat tehneet töitä. Lisäksi käytin vain yliopiston suosittelemia tietoturvallisia tapoja tallentaa ja kääntää haastattelut. Haastateltavia on informoitu ennen haastattelua tutkimuslupakirjalla ja heiltä on pyydetty suostumus.

6.2. Teema-analyysi

Valitsin haastatteluaineiston läpikäymiseen sisällönanalyysin, sillä sitä voidaan pitää yksittäisen metodin lisäksi väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 231–232)

Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirjassa Jaana Vuori kuvailee sisällönanalyysia, että sitä voi käyttää niin kirjoitettujen tekstien, haastattelujen, nauhoitetun puheen kuin tekstiä, ääntä ja kuvaa sisältävien aineistojen analyysiin. (Vuori 2024).

Sisällönanalyysissa keskitytään siihen, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto kertoo: mistä haastateltavat puhuvat, mitä asioita mediatekstissä käsitellään, mitä valokuva esittää ja niin edelleen. Sen sijaan aineiston kielellistä tai muuta ilmaisullista muotoa ei yleensä oteta systemaattisen analyysin kohteeksi – sisällön ja muodon yhteen kietoutumisen kysymyksiin on erikoistunut joukko muita analyysitapoja. (Vuori 2024)

Analysointitapani on osittain aineistolähtöinen sekä löyhästi myös teorialähtöinen. Odotan siis, että “aineistoista nousee esiin seikkoja” oman tutkijakapasiteettini rajoissa eli mitä sieltä pystyn tällä hetkellä löytämään, kuten Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi kirjoittavat (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 242 & 255).

Analysoin haastatteluni kääntämällä pelkistämällä siteeraukset ja koodaamalla vastaukset.

Koodaaminen on yhtäältä moninaisen ja rikkaan raaka-aineiston "yksinkertaistamista" ja saattamista hallittavaan muotoon. Toisaalta koodaamisessa aineistoa järjestetään niin, että se alkaa elää uusilla tavoilla, joten tavallaan koodaaja myös "monimutkaistaa" aineistoaan ja saa siitä esiin yllättäviäkin näkökulmia. (Juhila 2024)

Päädyn koodauksen aikana temaattisen analyysin tekoon haastatteluaineistoista.

Teemat ovat aineistossa toistuvia asioita. Ne eivät eriydy myöskään niin, että yhdestä aineistoyksiköstä, esimerkiksi yhdestä haastattelusta, paikantuu tämä teema, ja toisesta yksiköstä taas toisenlainen teema. (Kirsi Juhila, 2024)

Teemoittelu on suositeltava aineiston analysointitapa, jos on tarve saada käytännöllisiä ratkaisuja eli kun halutaan poimia olennaista tietoa aineistosta (Eskola & Suoranta 2014, 179).

Temaattisessa analyysissa aineistosta tunnistetaan aluksi sitä ohjaavat perus- tai johtoajatukset, joiden ympärille kootaan temaattisen kartan avulla teemaan liittyvä kokonaisuus. Temaattisessa analyysissä puolestaan piirretään yhä tiivistyviä miellekarttoja. Jokaisen teeman pitää olla sisäisesti johdonmukainen ja ulkoisesti toisista eriävä. Miellekarttoja voi olla useampi ja tutkijan pitää nähdä niiden eteen töitä, sillä ne eivät vain nouse aineistosta heti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 316–323.)

Laajojen ja tiivistyvien karttojen sijaan, yritin löytää haastatteluissa toistuvia aiheita niin, että ne nousevat aineistosta, eivätkä ole vain haastattelun kysymysteemoista ohjattuja vastauksia.

Haastateltujen vastauksista tekemäni pelkistykset järjestivät materiaalia niin, että etenin koodaamaan kahdeksan teeman alle liittyviä vastauksia. Teemat, joista haastateltavat puhuivat olivat: työ, koulutus, urakehitys, journalistit, journalismi Venäjällä, sukupuoli, sensuuri ja muu-kategoria. Viimeinen muu-kategoria liittyi siihen, että haastateltava oli vastannut jonkun lyhyen lauseen tai ei halunnut tai osannut vastata kysymykseen.

Sisällönanalyysi on saanut myös arvostelua osakseen siitä, että sen avulla sitaattien määrä voi olla liian suuri, jolloin aineistosta tulee vain löyhä vaikutelma. Sitaaatteja voi olla myös liian vähän, jolloin tutkimuksesta tulee raportinomainen. Sitaaattien määrästä ei kuitenkaan ole mitään tarkkaa ohjetta. (Eskola & Suoranta 2014, 181.)

Omassa haastattelututkimuksessani teemoittelun avulla syntyi näkymä siitä, mitä aiheita oli käsitelty eniten ja löysin konkreettisia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Näin kolme teemaa nousi kirkkaimmin esiin: urakehitys, sotasensuurin alla oleva journalismi Venäjällä sekä sukupuolen merkitys naistoimittajille.

Aineiston sisällöistä pyritään tekemään johtopäätöksiä, jotka kertovat jostakin tutkimuksellisesti yleisemmin kiinnostavaa. Mikä sisällöissä on kiinnostavaa? Miten eri aineiston osissa – vaikkapa eri uutisissa tai eri haastateltavien puheessa – on eroavaa, mikä taas yhdistävää? Miten yksityiskohdista voi muodostaa kokonaiskuvaa? Tässä vaiheessa tutkimusongelmakin yleensä täsmentyy. (Vuori 2024)

Analysoin löydöksiäni peilaten niitä aiemmin lukemaani tutkimusaineistoon aiheista Venäjän journalismi, venäläiset toimittajat sekä naistoimittajien tilanne ja ura alan tutkimusartikkeleissa. Minua lohdutti työn edetessä Jaana Vuoren toteama, että sisällönanalyysi “*ei pohjaa millekään erityiselle teoreettis-metodologiselle ajattelulle, joten analyysille ei löydy yhteisiä sääntöjä, eivätkä analyysia ohjaa myöskään erityiset menetelmälliset käsitteet*” (Vuori 2024).

Haastatteluista otetut sitaatit ovat englanniksi ja en käännä niitä, ettei haastateltavien sitaattien sisältö muuttuisi käänösvalintoja tehtäessä. Suoria sitaatteja on siistitty niin, että niistä on poistettu täytesanoja ja -ilmauksia.

7. Tulokset

Tein neljä haastattelua, joissa on haastateltu 20-40-vuotiaita naistoimittajia Venäjällä tai ulkomailla. Toimittajat ovat olleet joko oppositiomediassa, työskennelleet vapaina toimittajina Moskovan ulkopuolella tai viestijöinä organisaatiossa, joka ei ole Venäjän hallinnon alainen. Uran pituudet vaihtelivat muutamasta vuodesta viiteentoista vuoteen. Osa heistä oli Venäjällä edelleen ja osa on lähtenyt maasta työtilanteen vuoksi, joka muuttui täysin vuoden 2022 paikkeilla. Medialakeja muutettiin ja Venäjän hyökkäyssodan eskaloituminen totaaliseksi sodaksi pakotti journalistit sotasensuurin alle. Venäjälle jääneet ovat myös muista syistä vaihtaneet alaa, koska ovat nähneet journalismin olevan itselleen huonompi uravalinta kuin alalla pysyminen.

Kun olin erottanut kolme selkeää teemaa (urapolkujen moninaisuus, sukupuolen vaikutus ja sensuuri), kävin vastaukset vielä läpi värikoodaamalla ne löytääkseni niistä haastateltujen näkemyksiä tai kokemuksia omasta uratilanteestaan. Teemat kirkastuivat myös työni aikana muotoilemistani tutkimuskysymyksistä eli löysin niitä lajittelemalla haastateltavien nostamia kokemuksia ja näkemyksiä liittyen urapolkuihin, sensuuriin tai naistoimittajuuteen. Venäläisten naistoimittajien vastauksissa oli yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia, joita käyn seuraavaksi läpi. Haastattelussa vallan käsite jäi epäselväksi haastateltaville, joten se jäi pois analyysistä, sillä siitä ei noussut selkeitä vastauksia tutkimukselleni.

7.1. Kaikki nostavat esiin nuoret toimittajat sekä sensuurin

Haastateltavilla oli varsin kirjavat taustat ja osalla oli tutkinto viestinnästä, osalla oli muita opintoja. Osa oli myös päässyt töihin suoraan yliopistosta, joka on tyypillistä Venäjällä (Makejenko ja Vyrkovski 2021).

Kiinnostavaa oli, että jokainen haastateltava ilmaisi tavalla tai toisella journalismin päättyvän omaan sukupolveensa. Nykyisten nuorten toimittajien asema nähtiin todella hankalana, johon syynä oli vallitseva tilanne tai nuorten journalistien kunnianhimottomuus tai kyvyttömyys. Yhden haastateltavan mukaan journalismin opetus on muuttunut propagandan opettamiseksi.

“Journalism are now taught by people who are working in federal TV channels. And they are all about propaganda.” (haastateltava 2)

Toinen haastateltava on puolestaan huomannut oman kokemuksensa kautta, että journalismia opiskelevat eivät valmistaudu tarpeeksi tai tutki asioita syvemmin. Hänen mukaansa Venäjällä nuoret journalistit kirjoittavat artikkelinsa suoraan tiedotteiden pohjalta. Samalla ymmärrystä tilanteeseen lisää hänestä se, että tilanne on niin vaikea ja kukaan ei halua saada sakkoja tai tulla sakotetuksi tai pidätetyksi syytettynä valeuutisista.

Kolmas haastateltava puolestaan opetti journalisteja hakemaan paremmin tietoa ja kummasteli sitä, miten opiskelijat etsivät Yandexin avulla tietoja. Hän ei tiedä mihin journalismi on kehittymässä Venäjällä, mutta haastateltavan mukaan Venäjältä lähtenyt journalistien sukupolvi ei menetä taitojaan.

“Because when you just go to Yandex, you are served with news your state wants you to see. So, I mean, it's not about journalism anymore. I don't know where it is going, because I'm sure that the people who luckily left Russia, they won't lose their skills.” (haastateltava 4)

Yksi haastateltava pohti myös, miksi journalismia opiskellaan edelleen Venäjällä. Toinen haastateltava mainitsi, että hänen kokemuksensa mukaan edelliset journalistien sukupolvet olivat hieman onnekkaampia, kun tilanne Venäjällä oli erilainen.

Haastattelujen perusteella Venäjällä toimittajat tiedostavat sensuurin kahlitsevuuden. Vastauksista näkee, että he yhdistivät sensuurin erityisesti sodan aikaan ja viime vuosiin. Yksi haastateltavista kuvasi, miten tarkkaan voi joutua pohtimaan valintojaan, jotta haastattelun osapuolet olisivat turvassa.

“.. sometimes it can be extra sometimes you go extreme and you're thinking about simple words like maybe they would say differently or sometimes you publish and you look twice whether this organization has been included in a list of foreign agents.”

(haastateltava 1)

Sama vastaaja arvioi, että viimeisten neljän vuoden aikana tämä oli käytäntö, mutta nyt työtä on mahdotonta tehdä normaalisti ja ilman itsesensuuria. Osa toimittajista on valinnut sensuurin vuoksi lähden ulkomaille ja osa valinnut käyttävänsä esimerkiksi kiellettyä sota-sanaa, mikä antaa tuntee siitä, ettei sensuroi itseään niin paljon.

Edelleen haastateltava kertoo, miten hänen juttuprojektinsa oli aikanaan punainen vaate, sillä laissa ei ollut tarkkaa määritelmää, saako juuri tietyistä armeijaan liittyvästä asiasta kirjoittaa.

Haastateltavan mukaan asiasta käytiin keskustelua toimituksen johdon ja asianajajien kanssa, mutta hän päätti lopulta vaihtaa aihetta. Myöhemmin lehdistölakia kiristettiin niin, että kiellettyjen

aiheiden listalla mainittiin juttuprojektissa mukana olleet asiat. Vastaajan mukaan on parempi sensuroida itse kirjoitusta, sillä lakien tulkinta voi olla hyvinkin laajaa.

Toinen vastaaja kuvaa, miten sensuuri toisaalta vaikeutti työtä ja toisaalta motivoi keksimään uusia keinoja. Hän kuvailee freelancer-journalistien yleistä lausahdusta, jonka mukaan työ ei ole motivoivaa, jos mitään ei tapahtunut hallinnonvastaisella kentällä.

“And the most active days for journalists in Russia were days where some arrests happened or some kind of protest day or something like that. That was quite stressful, but it was quite interesting for us to work on such tough space. Well, that gave me, that gave us some kind of belief that something could change in Russia, for example, in Russian government. And that's what motivated us somehow.” (haastateltava 2)

Toisaalta saman vastaajan mukaan toimittajille oli motivoivaa mahdollisuus myös dokumentoida tilanteita myöhempiä aikoja varten ja näyttää mitä todella on tapahtumassa.

Kiristynyt sotatilanne on päässyt yllättämään ainakin yhden vastaajan. Hänen mukaansa sensuuri poistuu vasta, kun lakeja muutetaan.

“Until there are laws that journalists can be labeled as foreign agents, until there are laws when fake news can be a criminal case against anyone, especially journalists, there will be no freedom of speech and no free journalism.” (haastateltava 3)

Haastateltava kuvailee myös kiinnostavalla tavalla paikallistason journalismin vakiintunutta käytäntöä, jossa lehdillä on usein “tiedotussopimus” alueen viranomaisten, yritysten tai suurien veronmaksajien (taxpayers) kanssa.

“Of course, there is no condition like stop negative. But everyone understands that once you write a negative story, you will never get such a contract next year. That is why such a situation, when they write something negative about the governor or any politician or any company, and the company would call and ask to delete the article, it's impossible because this article will never be even published.” (haastateltava 3)

Yksi haastateltavista kertoo, että on havainnut alalla itsesensuuria ja sensuuria, mutta ei itse aikoinaan kokenut sensuurin koskeneen häntä, koska hän kirjoitti sellaisista aiheista, jotka eivät menneet lähelle vallanpitäjiä. Hän kuvailee nykyistä tilannetta “syväksi kuopaksi”, jossa valtio rajoittaa sananvapautta.

“I don't know where it is going. We're already in such a deep hole or a deep layer of hell that I don't know if there is at all a way back.” (haastateltava 4)

Vastajaan mukaan tähän tilanteeseen valmistauduttiin jo vuonna 2021 ja vuoden 2022 alussa, kun valtio alkoi sulkea pieniä medioita. Toimittajat ovat hänestä pakotettu rikkomaan lakia.

Kaikki naistoimittajat puhuivat aktiivisina tekijöinä omasta urastaan. He osoittivat joko yrittävänsä jatkaa työtään tavalla tai toisella tai kertoivat selkeästi halunneensa uutta uraa ja vaihtaneet sitä itse. Joukkoa myös yhdisti arvostus riippumattomiin toimittajiin, jotka ovat jääneet Venäjälle. Riippumattoman journalistisen työn tai aktivismin vaarallisuus tunnustetaan.

“They are dedicated, of course. They're different ages. They are brave. And sometimes they're mindless, because some of them are men. And some of them are some kind of attorneys or human rights activists. And that's pretty, well, that's dangerous for them.” (haastateltava 2)

Toinen haastateltava lukee mielellään riippumattomia medioita, koska tietää ettei saa todellista kuvaa valtion alaisista medioista. Heidän tapansa kerätä rahaa on samasta vastaajasta inspiroivaa, mikä kertoo erityisesti pienten medioiden rahanpuutteesta alalla.

7.2. Joukkoa erotti päätös uran suunnasta ja motivaatio

Journalistinaisten selviytymiskeinot urallaan olivat haastateltavilla erilaiset. Heidän uransa oli viime vuosina kehittynyt siihen suuntaan, että he olivat tehneet valinnan siirtymisestä viestintätyön puolelle tai lähteneet maasta.

Yhden uravalintaan vaikutti raha, joka oli työkokemuksesta huolimatta tiukassa ja työ oli pirstaleista.

“I was working as a freelance journalist for this whole time. I was never fully employed because that just didn't make any sense. I mean, in terms of money, I could not make my living only being a journalist. So that was always like a complementary part to some other things. I was really excited to interview people and to talk to people and to publish all that. But at some point, I just gave it up.” (haastateltava 4)

Nyt haastateltava ei enää palaisi samaan työhön, sillä työ on vaarallista ja hän on mielestään nähnyt kurjistuvan tilanteen olleen pitkä kehityskaari Venäjällä, joka alkoi jo vuonna 2014. Hän ilmaisee aktiivisuuttaan painottamalla vastauksessaan, että valitsi itse toisen uran.

Toinen uraa vaihtanut haastateltava kertoo vertauksen, jolla hän perustelee tunnettaan nykyisestä tilanteesta.

“Just imagine you are the last model of Pentium and now you are used like a typing machine. That's the difference.” (haastateltava 3)

Ulkomaille muuttaneet toimittajat harmittelivat tilannettaan, sillä kokivat etteivät voi kertoa koko totuutta maassa vallitsevista olosuhteista.

“Sometimes I think about what could be if I were in Russia right now. I could show teamwork with my own eyes, show more the atmosphere, the events, some kind of this.” (haastateltava 2)

Motivaatio oman uran suhteen erotti haastateltavien joukkoa. He, joilla oli haaveita journalismia kohtaan, kokivat tehtäväkseen kamppailla sotasensuuria vastaan, kun ennen toive oli saada muutoksia Venäjän lakeihin.

“Maybe something small, some court decision or some process action or something like that. Something should be changed. Now when the war started, the aim, I don't know what aim we have, like to end the war. But now we understand we cannot do that. Our work is not eligible to do that.” (haastateltava 2)

Sotasensuuria vastaan työskenteleminen tarkoittaa vastaajasta esimerkiksi mobilisaatiosta ja sen sisältämistä vaihtoehtoista kertomista, sillä journalistit eivät voi pysäyttää sotaa. Myös toive Venäjän tilanteen muuttumisesta parempaan on edelleen olemassa.

Toinen vastaaja kuvailee edelleen haluavansa pysyä alalla tai pitää työstään, jossa hän tekee taustatutkimusta toimittajille. Hän uskoo löyhästi tilanteen muuttuvan positiivisempaan suuntaan muutaman vuoden, kenties viiden vuoden, kuluttua. Toimittajien keinoja lisää hänen mukaansa digitalisaation tuomat edut.

“Maybe that is remarkable for me that people still don't lose their hope and some of the media for example they basically do the same as other strong journalism teams. They try to employ AI in their work and they use it for their current articles as well and so on. So they just continue do what they have to do and that is interesting given the circumstances.” (haastateltava 1)

7.3. Sukupuolen merkitys toimittajille

Haastateltavat kuvailivat toimittajan sukupuolen merkitystä journalistiseen työskentelyyn hyvin samoilla tavoilla. Oli kuin he olisivat saaneet samasta paikasta tietyn ajatuksen miesten ja naisten tilanteesta journalismissa, vaikka heidän ikähaarukkinsa ja työkokemuksensa vaihtelivat niin

paljon. Vastauksissa nousi monia puolia pääteemoista esiin, joista nostan esiin seuraavaksi muutamia.

“For me it's the same as for male journalists. You're supposed to report the right articles, you're supposed to communicate with people to find store sources, to connect with them and provide information for readers. So I don't know any differences let's say.”
(haastateltava 1)

“All these talks about feminism and gender in the profession of a journalist, I think all these feminist talks were over since 1917 when Russia became Soviet. And women, without even fighting for it, got all the rights they never asked for. They were working equally with men, getting the same amount of money as men, getting the same education as men. So in Russia I do believe that feminism is something artificial for our country. I have never experienced any giving less rights to a woman journalist than to a man journalist. Never.”
(haastateltava 3)

Vastaajien mukaan feminismiä tarvita lainkaan ja toimittajan ammatissa sukupuolella ei ole väliä. Tätä yksi haastateltavan perusteli, että hän pystyi toimimaan tiiminä erinomaisesti vanhemman miehen kanssa. Kummankin suhtautuminen toiseen oli ammattimainen eikä ongelmia ollut. Toisaalta sama vastaaja mainitsee, ettei ole tehnyt esimerkiksi sotajournalismia, jonka parissa vastauksen perusteella sukupuolella on merkitystä.

“I didn't have any major problems being a woman. Besides, lots of Russian journalists are women. And if we switch a little bit from pure journalism to PR or to GR I would say that more than half of the people working there are women. So, this is a female world. And again, I didn't go to Chechnya and I didn't go to other regions and I didn't report from war. So, that's a totally other thing.” (haastateltava 4)

Haastateltavat puhuivat sukupuolen merkitsevän itselleen vähän. Toisaalta he nostivat esiin eri kommentteissaan erilaisia tilanteita, joissa yleisesti tai omissa kokemuksissa naiseus on ollut asioita edistävää seikka haastattelutilanteissa.

“Maybe I don't associate it with my gender, but I don't think there might be some indirect advantages. I would say even, which would be connected to me as a female journalist who asks for an interview and also giving my appearance my age and so on, I think that it can create more trust than if I were male or than if I would look differently, but that's very indirect.” (haastateltava 1)

“And sometimes we can have the conversation in a more trusting way, because women who face violence or sexual violence or harassment or something, sometimes they can trust only other women.” (haastateltava 2)

Myös vaatetuksella saattoi olla merkitystä työtilanteissa, arvioi yksi haastateltavista.

“I mean, expectation of a Russian man for a Russian woman is that she is having a skirt, wearing high heels, such stuff.” (haastateltava 3)

Saman haastateltavan mukaan kenttätyötä tekevien journalistien kohdalla tämäkään ei päde. Sen sijaan tyhmemmäksi tekeytyminen on jopa etu silloin tällöin.

“Well, in Russia, I would say being a woman journalist, it's not really challenging, but this is an advantage. Because in Russia you can always pretend you are a silly blonde and you... For example, when you talk to the boss of a big company, you just pretend a stupid blonde asking sometimes uncomfortable questions. But then you get the answers anyway. Men can't do this.” (haastateltava 3)

Toisaalta toimittajan ikää pidettiin merkittävämpänä asiana kuin naiseutta. Kaksi vastaajaa kertovat, miten nuori ikä vaikutti haastateltavan asenteeseen. Toinen vastaajista liitti mukaan myös sukupuolen eli nuoreen naispuoliseen henkilöön kohdistuvat ennakoasenteet.

“Imagine you are 25. You come to an interview with the CEO of a big company. And before that, you did have some emailing with them. And they look at you. And there is this silent question. Is anybody else coming with you? Like, baby where is your parents?” (haastateltava 4)

“Sometimes it is quite hard to take an interview with some people who are maybe older than me. Sometimes I feel like they are, they cannot trust me because I'm a woman and I look like a young woman.” (haastateltava 2)

7.4. Naisten ja miesten urakehityksessä on eroja

Haastateltavilla oli eri näkemyksiä naisten etenemisestä johtajiksi. Toisaalta nähtiin, että naisjohtajia on olemassa ja he ovat merkittäviä, toisaalta naispäätoimittajia ei ole valtion medioissa. Pari mainitsi myös perhe-elämän tai äitiyden asettamat haasteet uralle.

“I think there is some kind of viewer pressure, reader's pressure, audience's pressure. Especially we can see that from women who are working on war right now or who was working within Ukraine, like a journalist. Because some of those women are mothers at the same time. And a lot of women was wondering, how could they decide to go to Ukraine, to go to war actually. How could they decide to do that, to work under the war conditions, if you're a mother. It's like careless to your own children.” (haastateltava 2)

Toisen vastaajan mukaan takana saattavat olla vakiintuneet käytännöt, jossa alalla miehet ovat aiemmin olleet johtajina tai näkyvillä paikoilla, kuten kirjeenvaihtajina.

“I think that's not easy because of historical reasons just because say for a lot of male correspondents and reporters before and female journalists were not that either widespread or not that taken seriously and then the managers were always male and these traditions just they go on. For sure I don't see a lot of media which would have female as a leader in a leadership roles or exclusively female media they do happen but it's quite rare.”
(haastateltava 1)

Haastatteluissa keskustelimme myös siitä, miten haastateltavat näkevät naisjohtajuuden vaatimukset. Ainakin yksi puhui johtajan asenteesta, jonka pitää olla “miehinen”.

“When you are in management you need to have balls, if I may say so. First of all, you need to think as a manager, not as a journalist. Second, you need to protect your journalists and be ready to defend them. From authorities or from people or companies who sometimes might not like something. But also you need to speak on the same language with the decision-making people.” (haastateltava 3)

Lisäksi naisten miehistä jälkeen jäänyt palkka tuli esiin muutamalla vastaajalla. Yksi haastateltava kuvasi naisen urakehitystä johtajaksi hitaammaksi kuin miehen.

“I think that's possibly women who are mothers so their family situation might be against them because they need to divide their time wisely and sometimes it can affect the opinion about them. What you have to do well, you have to have a lot of experience firstly, because I think that for men it might be possible to be in in the company for five years let's say and be close to the boss's position. For female it will take maybe not five but eight ten years. Unless the woman has started a company, then it's different.” (haastateltava 1)

Toisen haastateltavan mukaan hän on kuullut monelta tv-puolen naistoimittajilta, että palkkakuoppa on olemassa, uralla on erilaisia haasteita naisille ja heille annetaan vähemmän kiinnostavia aiheita, joita työstää. Sama haastateltava arveli, että käytäntö ei ole voimissaan vain journalistisella alalla vaan on yleistä muillakin aloilla.

Viimeinen vastaaja jatkaa myös uran etenemisen esteistä, mutta pitää niitä universaaleina ongelmina.

“Less opportunities for promotions. The bosses were more eager to promote guys than girls. If we talk about the situation when you become pregnant and then you have children of course this is like a break in your career and that affects negatively too. But if you are a freelancer that is kind of more flexible because you still can keep up with your work even with a baby. So absolutely universal things, pay gaps, less promotion.”
(haastateltava 4)

8. Diskussio

Tutkimuksella tavoiteltiin kuvausta nykyhetken venäläisten naistoimittajien työurasta ja siitä, minkälainen ura on ollut naiselle mahdollinen journalistina 2000-luvulla. Etsin vastauksia siihen, miten naiset näkevät sensuurin ja sukupuolen vaikutukset uraansa sekä mitä havaintoja naistoimittajilla on alastaan.

Tekemäni tutkimuksen teemoittelussa nousivat esiin venäläisten naistoimittajien uraan ja kokemuksiin eniten vaikuttaneita seikkoja. Tärkeimmiksi teemoiksi nousi esiin urapolkujen moninaisuus, suhtautuminen naistoimittajuuteen sekä kiristynyt sensuuri. Osa näistä löydöksistä on universaaleja kehityskulkuja, mutta osa olevan tunnusomaista venäläiselle journalismille myös aiempien tutkimusten valossa.

Kaikki haastateltavat olivat kokeneet menestyksekkään journalistisen uran, sillä he olivat päässeet koulutuksen jälkeen töihin ja heidän uransa journalismissa oli ollut mieleinen heille. Osa on jo vaihtanut uraansa muualle journalistiselta urapolulta.

Venäjällä toimittajat eivät ole voineet ilmaista itseään vapaasti ja tehdä vapaata journalismia 2000-luvulla. Tilanne on kiristynyt viimeisten sotavuosien aikana. Urakehitystään journalismin parissa edelleen haluava voi keskittyä tekemään journalismia tai artikkeleita Venäjän ulkopuolella ja toivoa niiden saavuttavan venäläisyleisöä Venäjän sisällä esimerkiksi sosiaalisen median alustojen kautta. Urakehityksen toinen mahdollisuus on vastaajajoukon kokemusten mukaan vaihtaa markkinoinnin ja viestinnän puolelle Venäjän sisällä, jotta vaivalla hankittu kokemus ja taidot tulevat käyttöön. Toisaalta haastateltavat pitivät journalistista uraa Venäjällä jatkaneita rohkeina ja periksiantamattomina.

Vastaajat puhuivat myös siitä, että ala on rahallisesti aliarvostettu ja mitään yhtenevää venäläisten toimittajien ryhmää ei ole olemassa. Tämä on myös aiemmista tutkimusta tuttua. Kuten aiemmin kuvasin Venäjällä nuoret sukupolvet liittyvät toimittajan ammattiin herkemmin mahdollisuuden tehdä PR:ää (Pasti 2005). Myös uran lisääntynyt tilkkutäkkimäisyys ja ansaintalogiikka on heikoilla kantimilla (Makejenko ja Vyrkovski 2021). Tilanne vertautuu perustellusti argentiinalaisten toimittajien tilanteeseen, jossa eliitin lonkeroiden pääsy uutishuoneisiin, johtaa heikkoon toimittajien ammattikuntaan (Carlson ja Lewis 2015).

Nykyinen venäläisen journalismin alan tilanne seuraa maailman trendejä. Alalla yleistä on pirstaleisuus, huono palkkakehitys ja toimittajien ajaminen moniosajiksi. Myös Venäjällä palkkakehitys ja yliopistokoulutus ajaa nuoria PR-ammattilaisiksi. (Nygren ja Stigbrand 2013; Makejenko ja Vyrkovski 2021).

Sukupolviero tuli esiin haastateltavien puheissa. Moni koki nuorten toimittajien olevan heikossa asemassa sensuurin kiristymisen, kritiikkittömyyden tai laiskan tiedonhaun vuoksi. Venäläisiä sukupolvia erottavat ideologinen ero journalismiin, jossa nuoremmat sukupolvet tottelevat viestinnän ja markkinoinnin lakia vahvemmin kuin vanhemmat sukupolvet (Pasti 2005). Urapolun portfoliomaisuus koskee nuoria toimittajia myös Venäjällä. (Deuze & Witschge 2020).

Aiempien tutkimusten uran ja urapolun käsitteisiin nojautumalla voidaan tarkastella lisää haastateltavien kokemuksia ja näkemyksiä urasta. Venäläiset naistoimittajat kokivat pääasiassa tehneensä itse valintansa tai jopa yksittäisiä päätöksiä journalismista, mikä viittaa aiemmin esiteltyyn älykkään uran käsitteeseen, jossa yksilön rooli ja vastuu urapolusta korostuu. Urapolku voidaan käsittää hyvinkin vaihtelevana ja monisuuntaisena entisaikojen yksikertaisen hierarkkisen etenemisen sijaan. (Kauppi 2021.)

Toimittajien haastatteluissa näkemyksiä ja kokemuksia nousi esiin sukupuolesta työssä ja urapolulla sekä liittyen yleisesti feminismiin asemaan Venäjällä. Aiemman Inna Perheentuvan tutkimuksen mukaan feministinen liike saatetaan mieltää länsimaiseksi ja porvarilliseksi muun muassa rahoituksen vuoksi, sillä tuki naisjärjestöille on tullut 2000-luvulla länneistä ja on ollut epätasaista naisryhmien kesken. (Perheentupa 2019, 33 & 42.)

Perheentupa nostaa väitöskirjassaan myös esiin feministijärjestöjen aseman haasteellisuuden muiden aktivistien kentällä sekä Venäjän politiikan neokonservatiivisen käänteen, jolloin valtio alkoi ajaa konservatiivisia arvoja, jossa esimerkiksi naisten emansipaatiota pidetään liiallisena. Neuvostoaikaisen emansipaation on katsottu aiheuttaneen liian heikkoja miehiä, jotka nyt pitää korvata uudentyyppisillä viriileillä ja maskuliinisilla miehillä Venäjällä. (Perheentupa, 44-48.)

Haastateltavien näkemys olikin juuri, että feminismi on jollain tavalla tarpeetonta Venäjällä tai naistoimittaja tekee työtään kuten miehetkin. Sukupuolella ei haastateltavien mukaan ollut merkitystä työuralla. Kun keskustelussa nousi esiin johtajat ja urapolulla eteneminen ammatissa,

ensisijaiseksi kehukseksi nousi “miehinen” tapa tehdä asioita. Tähän tapaan verrattiin omia kokemuksia tehdä juttukeikkoja.

Venäläisten naisten sukupuolittuneena strategiana tuntui olevan, etteivät he tunnistanee sukupuolen merkitystä. Sukupuolittunut strategia otetaan käyttöön, kun on kyse sosiaalisen pääoman hallinnasta journalismin kentällä. Tutkijoiden mukaan strategioita on kolme, kuten aiemmin kirjoitin, ja niistä viimeisin on haastaa miesten hegemonista asemaa kentällä. (Ruoho ja Torkkola 2010.) Haastamista ei kukaan haastateltavista maininnut itselleen tärkeäksi. Tämä saattaa liittyä toimittajakunnan alistettuun asemaan nyky-Venäjällä.

Sen sijaan naistoimittajat näkivät usein naiseutensa hyvänä asiana suhteessa haastateltaviin. Olga Smirnova listaa artikkelissaan, että vaikka journalistisella alalla iällä ja sukupuolella on paljon merkitystä, tutkimuksissa on löytynyt naistoimittajien kuvailemia “positiivisia” etuja, joita mieskollegoilla ei ole. Nämä “positiiviset” seikat Smirnova on listannut artikkelissaan seuraaviksi ominaisuuksiksi:

- Lempeys
- Aggression puute
- Joustavuus
- Korkea suoritusvaatimus
- Kyky muuttaa sääntöjä, konventioita ja periaatteita
- Kyky viedä keskustelukumppanin huomio
- Kyky mukautua tilanteeseen
- Valmius muuttaa kantaa
- Kunnianhimon puute
- Varmuus siitä, että journalismi on “naisten ammatti”

(O. Smirnova 2013)

Tässä Smirnovan artikkelissa esitetty lista on yhden ryhmän näkemys naisten positiivisista ominaisuuksista. Sen paikkansapitävyyttä voi siis kyseenalaistaa. Tästä listasta omista haastatteluissa nousi esiin kyky viedä keskustelukumppanin huomio (vaatteet, blondin rooli) ja lempeys haastateltavaa kohtaan (arkojen aiheiden/ vähemmistöjen kohtaaminen). Naistoimittajat kokivat selvästi olevansa aktiivisia oman elämänsä toimijoita ja journalismin olevan vahvasti naisten ammatti. Onko se sitä jos yhteiskunta on kuitenkin neokonservatiivinen ja maskuliininen

rakenne hallitsee lopulta journalismiin ja naistoimittajiin kohdistuvia päätöksiä ja tulevaisuuden näkymiä?

Omassa tutkimuksessa nousi kiinnostavaksi myös haastateltavien puheessa tavat, joilla he ilmaisivat sukupuoleensa liittyviä merkityksiä. Vallitsevassa Venäjän tilanteessa naistoimittajien vastauksista voi löytää myös selviytymiskeinoja, joilla he häivyttävät omaa sukupuoltaan. Tästä sukupuolen häivyttämisestä miesten hallitsemalla alalla kirjoitin aiemmin viitatessani tutkija Suvi Kourin tutkimukseen armeijan naisupseereista ja heidän tavoistaa tehdä sukupuolta (Kouri 2018).

Neljästä tavasta tehdä sukupuolta voi löytää yhtäläisyyksiä naistoimittajien haastatteluista ainakin osittain. Naistoimittajat yrittävät häivyttää sukupuolen merkitystä, mutta eivät yritä rakentaa sukupuoletona toimintamallia ja vastaajat käyttävät feminiinisyyksiä haastamaan maskuliinisia normeja. Toimittajien puheesta voi havainnoida välillä, että feminiinisyyksiä häivytetään ammatillisen uskottavuuden rakentamiseksi. Tosin välillä pohdin myös sitä, että onko feminiinisyyden häivyttäminen kuitenkin perintöä laajemmasta kulttuurisesta puhetavasta neuvostojailta eikä sukupuolen rakentamista aivan samassa merkityksessä. Erojakin Kourin artikkeliin on, sillä toisiin naisiin ei haastatteluissa otettu niin syvästi kantaa ja äitiyttä ei korostettu positiivisessa mielessä. Tämä tosin saattoi johtua myös siitä, että haastatellut eivät olleet perheellisiä äitejä eli heille ei ollut myöskään sellaista identiteettiä tai kokemusta uransa aikana.

Aiemmin kirjoitin myös Iris Ruohon ja Sinikka Torkkolan esittelemistä miestapaisista ja naistapaisista johtajista. Haastatteluissa sivusimme naisjohtajuutta ja miesjohtajuutta ja heihin liittyviä ajatuksia tai mielikuvia. Kun naistapaisuuteen liitetään määreitä, kuten ihmiskeskeinen ja keskusteleva, miestapaisuuteen liitetään määreet määrätietoinen ja asiakeskeinen. Naisjohtajia ja miesjohtajia myös kohdellaan eri tavoin organisaation sisällä. (Ruoho ja Torkkola 2010.)

Venäläiset haastateltavat liittivät naisjohtajuuteen vastauksissaan miehisyiden määritelmiä, kuten vahva päätöksenteon tarve ja alaisten puolustaminen, mutta eivät kuvanneet syvemmin miesten johtamistavan eroavan naisten johtamistavoista. Yksi haastateltavista arveli miesjournalistien hallitsevan aseman johtuvan historiasta ja toinen oli kuullut naisten kokeneen esteitä etenemisessä tai palkkauksessa tai aiheiden antamisessa. Vastauksissa kuitenkin korostui kuulopuheet ja kukaan ei itse sanonut kokeneensa mitään henkilökohtaisesti.

Venäläisten naistoimittajien kohdalla yksi silmiinpistävä huomio oli, että perhe ja lasten saaminen oikeastaan nähtiin edelleen hidasteena ja työtä vaikeuttavana seikkana. Vain yksi haastateltava taisi

mainita, että freelancerin työn ohessa voi olla mahdollista hoitaa myös lasta. Tämä eroaa suomalaisten naisjohtajien uratarinoiden tyypittelyistä, joissa esimerkiksi perheen perustamisen nähtiin kulkevan uran rinnalla tai hieman neutraalimmin kuin venäläisten naistoimittajien kommenteissa (Ekonen 2021).

Naistoimittajien kokemukset ja näkemykset voi sijoittaa Marianne Ekosen neljään uratarinatyyppiin, joilla hän on analysoinut naisjohtajia omassa tutkimuksessaan (Ekonen 2007). Voin löytää ainakin ideologisen ja hierarkkisen uratarinan tyyppiä haastateltavien uratarinoista. Hierakkista tyyppiä tuli esiin haastatteluista, sillä organisaation muutokset, alan kurjistuva tilanne tai nykyinen sotasensuuri oli vaikuttanut naisten uravalintoihin. Muutaman haastateltavan uratarinoista voi löytää myös viitteitä ideologisesta uratarinan tyyppistä, jossa yksilö on itse valinnut uransa kiinnostuksensa mukaan ja tavallaan ura on riippumaton ja projektiluontoinen. Myös Venäjän tilanne on aiheuttanut sen, että naistoimittajan on pitänyt valita jokin tietty ideologia ja kääntää uraansa siihen suuntaan. Näin oli vahvimmin heidän kohdallaan, jotka olivat muuttaneet pois maasta.

Naistoimittajat olivat kokeneet tai todistaneet sensuuria ja itsesensuuria omalla työurallaan. Tutkimuksessa sensuuria ja itsesensuuria on kuvailtu vaeltavaksi kaksoisviivaksi, jossa kummankin viivan ylitys tarkoittaa uran loppua. Koska kaksoisraja on häilyvä ja liikkuva, journalistin on siis itse kyettävä olemaan “soveltuva” arvioimaan, missä raja menee eli miten sitä ei ylitetä huonoin seurauksin. Journalismissa toimittaja ei voi menettää Pierre Bourdieaun teorian mukaista “habitusta”, jolloin hän omaksuu strategioita, joilla voi välttää pääomansa menetyksen (Zeveleva 2020).

Kaikki haastateltavat kuvailivat työhönsä liittyvän itsesensuuria kuten tutkimuskirjallisuudessa käsitettä tarkastellaan. Toimittajilla oli tiedossa mikä on “sopivaa” tai “pelin henki” liittyen heidän työnsä julkaisemisrajoihin (Yablokov & Schimpfössl 2020). Itsesensuuri liittyi toimittajan kokemuksissa juttuprojektin julkaisuun tai haastateltavan valintaan ja suojeleeseen.

Venäjän valtio on sodan aikana tai sitä ennen tehnyt sensuurin niin näkyväksi, että se on nyt vaikuttanut naistoimittajien urapolkuihin. Pisimmälle vietyä sensuuri oli pakottanut heidät muuttamaan maasta eli tekemään työtä eri näkökulmasta ja suuremmalla vaivalla kuin ennen. Venäjän sisällä olleet vastaajat näkivät, että uramuutos oli heille vapaaehtoinen ja enemmän taloudellisista syistä tehty.

9. Naiset rakentavat urapolkuja itse

Venäläisen naistoimittajan ura journalismin parissa Venäjällä näyttäisi olevan tällä hetkellä vaakalaudalla, jos journalisti haluaa tehdä objektiivista journalismia eikä olla propagandakoneiston osa. Toisaalta urapolkuaan voi muuttaa halutessaan viestinnän puolelle. Se koetaan oikeana ja hyväksyttävänä mahdollisuutena. Toinen vaihtoehto on muuttaa pois maasta jatkamaan uraa. Jos tarkastellaan urapolkua uratarinatyyppien (Ekonen 2007) avulla, urapolut ovat usein vertikaalisia tai sitten toimittaja kokee saavansa toimia ideologiansa mukaisesti urakehityksensä aikana.

Naistoimittajilla oli aktiivinen ja vastuullinen ote urapolkuunsa, kun niitä tarkastellaan älykkään uran käsitteellä (Kauppi 2021). Toimittajat tulivat eri taustoista, mutta olivat sitä mieltä, että olivat omalla työllään ansainneet paikkansa, oppineet urallaan erilaisia asioita ja nähneet erilaisia tilanteita ja ihmisiä. Journalistinen ura nähtiin siis pääosin positiivisesti, vaikka paluuta uralle ei enää olisikaan ollut.

Seuraavaan sukupolveen suhtautumisessa oli havaittavissa epäluulo. Nuorten toimittajien osaamattomuutta arvosteltiin ja toisaalta heidän asemansa nähtiin hankalaksi kiristyneen sensuurin vuoksi. Journalistinen työ on sodan vuoksi osalla kääntynyt oikean tiedon jakamiseksi, jonka he kokevat kunnia-asiakseen tavalla tai toisella.

Sukupuolen vaikutus työuraan koettiin pienenä, mutta sen sijaan iän vaikutus nähtiin suurena varsinkin uran alkuaikoina. Jonkin asteista sokeutta sukupuolen vaikutukselle uralle oli havaittavissa tutkimuksessa. Sukupuolen merkityksen tunnistamattomuutta voidaan pitää sukupuolittuneena strategiana. Tavallaan ei nähty sitä vaihtoehtoa lainkaan, että naisten uraolosuhteet tai valintamahdollisuudet laahaavat miesten perässä. Toisaalta paikallisesti ja pikkufirmoissa työskenteleville tämä näkemys saattaa olla aito kokemus, sillä he ovat voineet tehdä työtä vapaammin kaukana Moskovan otteesta ja virallisesta poliittisesta näkemyksestä, joka korostaa konservatiivisuutta ja maskuliinisia arvoja.

Haastatteluissa nousi esiin myös, että naistoimittajilla oli selkeitä sukupuoleen liittyviä positiivisia kokemuksia, joista yksi oli naisellisuuden korostaminen tietyissä tilanteissa. Naisilla on myös mahdollisuus perustaa oma media tai toimia naisjohtajina. Toisaalta naisjournalistien yleisen urakehityksen koettiin olevan hitaampaa ja perheen perustamisen haittaavan sitä. Minulle jäi

epäselväksi, että liittykö johtajaksi hakemiseen lopulta päätöksenteon tai urakehityksen aito mahdollisuus samalla tavalla kuin miespuolisilla kollegoilla.

Haastatteluissa tarkasteltiin myös vallanpitäjiä, valtaa sekä sensuuria ja itesesensuuria. Naistoimittajat myönsivät sensuurin ja itesesensuurin olevan olemassa venäläisessä journalismissa. Sensuurin tunnistettiin lisääntyneen viime vuosikymmenen aikana ja muutamat mainitsivat omalla urallaan havainneensa toimituksissa myös itesesensuuria. Tavallaan alan sensuuri oli normaalia toimintaa, ja sitä vastaan ei ollut suoria aseita, mutta se oli tunnistettava ja otettava vakavasti.

Haastattelututkimukseni ja venäläisten naistoimittajien urapolkuihin perehtymisen jälkeen pohdin paljon uusia jatkoaiheita. Olisi esimerkiksi todella kiinnostavaa tietää, miten Venäjälle jääneet naistoimittajat kokevat, voiko valtaa kriittisesti tarkasteleva journalistinen perinne joskus palata. Elääkö tutkivan toimittajan Anna Politkovskajan ja oppositiopoliitikko Aleksei Navalnyin perinne varjoissa ja onko sillä mahdollisuus palata?

Entä miten alueelliset mediat vertautuvat suurten kaupunkien medioihin vapaassa journalismissa ja mistä löytyy rahoitus tai into tehdä journalismia pienissä julkaisuissa, joita vielä sosiaalisessa mediassa on paljon?

Nationalismiin nojautuvia propagandisteja on tutkittu, mutta syvempää tutkimusta voisi tehdä siitä, mihin perinteeseen tukeuduttaisiin, jos journalismi olisi vapaata. Kuten kirjoitin tässä työssäni toimittajat jakautuvat myös sukupolven mukaan eli olisi kiinnostavaa tietää mikä on nuorten sukupolvien ajatus siitä, miten tehdä vapaata journalismia vai onko neuvostoliittolainen toimittajan palvelutehtävä palannut jo journalismin kentälle?

Ennen kaikkea olisi kiinnostavaa tehdä lisätutkimusta naistoimittajista ja naisjohtajista journalismin kentällä. Kun Venäjälle ei pääse, olisi yksi mahdollisuus tehdä laajempaa tutkimusta jonkilaisen päiväkirjatutkimuksen avulla, jonka yhdistäisi alku- ja loppuhaastatteluihin. Sillä keinolla voisi päästä kiinni naisjohtajien ajatteluun näin paremmin. Miten sota on vaikuttanut naistoimittajien asemaan ja uravalintoihin ja perhetilanteeseen? Mitä ajattelee valtion mediassa toimiva naisjohtaja, Venäjältä paennut naisjohtaja tai oman yrityksen perustanut naisjohtaja?

Olen tietoinen, että akateemisessa maailmassa Venäjän ulkopuolella tehdään aktivisteista ja toimittajista tutkimusta lähitulevaisuudessa. Tämä johtuu siitä, että niin moni venäläinen luovan alan ja journalismin parissa toiminut on joutunut pakenemaan maasta eli diaspora on suuri. Myös

heidän näkemyksensä olisi varmasti kiinnostava kuulla. Tuleeko koskaan kotiinpalun hetki, jolloin ulkomailla opitut tavat tehdä journalismia rantautuvat Venäjälle samalla?

Lähteet

- Alyukov, M. 2021. Uutisten vastaanotto autoritaarisella Venäjällä. Suomennos Mika Perkiömäki. *Idäntutkimus* 4/2021
- Baruch, Y. 2004. Transforming careers: from linear to multidirectional career paths: organizational and individual perspectives. *Career development international*. Vol 9:1, 58–73.
- Butler J. 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York.
- Carlson, M., Seth C. Lewis. 2015. *Boundaries of Journalism. Professionalism, Practices and Participation*. Routledge, London.
- Couldry, N., 2012. *Media, Society, World: Social Theory and Digital Media Practice*. Wiley, New Jersey.
- Deuze, M., 2007. *Media Work*. Polity Press, London.
- Deuze , M. & Witschge, T. 2020. *Beyond Journalism*, Polity Press, Cambridge.
- Dovbysh, O. & Somfalvy, E. 2021. Understanding Media Control in the Digital Age. *Media and Communication*. Vol 9:4, 1–4.
- Dovbysh, O. & Wijermars, M. & Makhortykh, M. 2022. How to Reach Nirvana: Yandex, News Personalisation, and the Future of Russian Journalistic Media, *Digital Journalism*, DOI: 10.1080/21670811.2021.2024080
- Ekonen, M. 2007. *Moninaiset urat: narratiivinen tutkimus naisjohtajien urakehityksestä*. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta. Lisensiaatintyö.
- Eskola, J., Suoranta, J. 2014. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Harris, J., Mosdell, N., Griffiths, J. 2016. ‘Gender, Risk and Journalism’. *Journalism Practice*. Vol 10:7, 902–916.
- Hyvärinen, M., Suoninen E., & Vuori J. Haastattelut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/> [Viitattu 12.03.2024.]
- Juhila, Kirsi. Koodaaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>. [Viitattu 12.03.2024.]
- Juhila, Kirsi. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>. [Viitattu 12.03.2024.]

- Julkunen, R. 2008. Uuden työn paradoksit: keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Vastapaino: Tampere. e-kirja.
- Kauppi, I. 2021. Suomalaisen vaatesuunnittelijan uraosaaminen ja urapolku. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.
- Kouri, S. 2018. Upseerinaisten sukupuolen tekemisen tavat. Sukupuolentutkimus, 31: 9–22.
- Krivovyaz, E. Strachal, G., Moring, T. 2012. The Earning Days are Over? Trends in Transformation of Journalisms in the Nordic Countries and Russia - Context and Visions. *Media Transformations*, 8/2012, 24-46. <https://doi.org/10.7220/2029-865X.08.02>
- Lamer, W. 2018. *Press Freedom as International Human Right*. Palgrave Macmillan.
- Lee, N.Y., Kim, C. 2022. Why Are Women Journalists Leaving the Newsroom in South Korea? Gendered and Emerging Factors that Influence the Intention to Leave, *Journalism Practice*, DOI: 10.1080/17512786.2022.2130815
- Lucht, T., Batschelet, K. 2019. “That Was What I Had to Use”: Social and Cultural Capital in the Careers of Women Broadcasters. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, Vol 96:1, 194–214.
- Lowrey, W., Erzikova, E. 2013. One Profession, Multiple Identities: Russian Regional Reporters’ Perceptions of the Professional Community. *Mass Communication and Society*, Vol 16:5, 639–660.
- Makejenko, M. I., Vyrkovski, A.V. 2021. Work Histories of Young Journalism Graduates in Moscow in the 2010s (Osnovnie harakteristiki trudovoi biografii molodyh vypusnikov fakultetov zhurnalistiki v Moskve v 2010-e gody). *Vestnik Moskovskovo Universiteta*, seriya 10 *Zhurnalistika*: 2. DOI: 10.30547/vestnik.journ.2.2021.4992
- Nazarenko, S. 2022. Toimittajien patriotismista, traumaista ja kunniasta. *Idäntutkimus* Vol 29:1, 74–77.
- Nazarenko, S. 2021. Patriots On Air - a Study on Russian and Georgian TV Journalism. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/133535>
- North L. 2009. Rejecting the ‘F-word: How ‘feminism’ and ‘feminists’ are understood in the Newsroom. *Journalism* Vol 10:6, 739–757.
- Nygren G., Dobek-Ostrowska, B., Anikina, M. 2015. Professional autonomy Challenges and Opportunities in Poland, Russia and Sweden. *Nordicom Review* Vol 36: 2, 79–95.
- Nygren G., Stigbrand K. 2013. Journalism Studies. The Formation of a Professional Identity. *Journalism Studies*, 2014, Vol 15:6, 841–858.
- Ojajärvi, S. 2004. Toistamisen politiikka: Judith Butler ja sukupolven tekeminen. *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Gaudeamus, Tampere.
- Pasti, S. 2005. Two Generations of Contemporary Russian Journalists. *European Journal of Communication*, Vol 20:1, 89–115.

Perheentupa, I. 2019. Feminist Politics in Neoconservative Russia. Väitöskirja. Turun yliopisto. <https://www.finna.fi/Record/oy.9917486193906252>

Politkovskaja, V., Giudice, S. 2023. Äitini, Anna Politkovskajan taistelu totuuden puolesta. Gummerrus, Helsinki.

Robinson, G.J. 2008. Feminist Approaches to Journalism Studies: Canadian Perspectives. *Global Media Journal – Canadian Edition*. Vol 1:1, 123–136.

Ruoho, I., Torkkola, S. 2010. Journalismin sukupuoli. Vastapaino, Tampere.

Ruusunen, A. 2002, Media muuttuu. Gaudeamus, Helsinki.

Simons, G., Strovsky D. 2006. Censorship in Contemporary Russian Journalism in the Age of the War Against Terrorism. *European Journal of Communication*, Vol 21:2, 189–211.

Smirnova, O. V. 2013. Women Advancement in Journalism: Psychological Characteristics. *Psychology in Russia: State of the Art*, Vol 6:1, 119–127.

Tsetsura, K. 2011. Is Public Relations a Real Job? How Female Practitioners Construct the Profession. *Journal of Public Relations Research* Vol 23:1, 1–23.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

Tynkkynen, V-P. 2022. Putinin vihreä eristäminen. Kolumni. *Idäntutkimus* Vol 29: 1, 54–56

Voltmer, K. 2000. Constructing Political Reality in Russia. *Izvestiya - Between Old and New Journalistic Practices*. *European Journal of Communication*, Vol 15:4, 469–500.

Vuori, Jaana. Sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>. [Viitattu 12.03.2024.]

Yablokov, I., Schimfössl, E. 2020. Post-socialist self-censorship: Russia, Hungary and Latvia. *European Journal of Communication*, Vol 35:1, 29–45.

Yagodin, D. 2014. Venäjän journalismi ja poliittiset blokit. *Idäntutkimus* Vol 21:1, 46–58.

Zeveleva, O. 2020. Towards a Bourdieusian sociology of self-censorship: What we can learn from journalists adapting to rapid political change in Crimea after 2014. *European Journal of Communication*, Vol 35:1, 46–59.

Zoch, Lynn, M., Russell, Maria, P. 1991. Women in PR Education: An Academic ‘Velvet Ghetto’? *Journalism Educator* vol 46 (3): 25–35. <https://doi.org/10.1177/1077695891046003>

Tilastot:

International Women’s Media Foundation: Global Report on the Status of Women in the News Media, 2011. <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2018/06/IWMF-Global-Report.pdf>

World Economic Forum: The World Gender Gap Report, 2021,
https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf

Muut lähteet:

Amnesty, Venäjän ilmaisunvapaudesta (12.5.2022): <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/05/russia-educators-fired-students-indoctrinated-academia-is-the-latest-victim-of-the-ongoing-crackdown/>. [Viitattu 08.05.2024.]

Amnesty, Sananvapaus ja ihmisoikeudet Venäjällä (28.2.2024):
<https://www.amnesty.fi/sananvapaus-venajalla/> . [Viitattu 18.11.2024.]

Freedom House, lehdistönvapausindeksi 2023 <https://freedomhouse.org/explore-the-map?type=fiw&year=2022&mapview=trend> . [Viitattu 08.05.2024.]

HS, Putinin rakastajattareksi väitetty Kabajeva Kreml-myönteisen mediatyhtiön johtoon (16.9.2014.): <https://www.hs.fi/maailma/art-2000002761785.html> . [Viitattu 17.7.2024.]

HS, Novaja Gazeta jatkaa ainoana riippumattomana medianä Venäjällä (12.3.2022):
<https://www.hs.fi/maailma/art-2000008670078.html> . [Viitattu 12.3.2024.]

Meduza, Russia sentences 72-year-old woman to 5.5 years in prison for sharing two social media posts (29.1.2024): <https://meduza.io/en/news/2024/01/29/russia-sentences-72-year-old-woman-to-5-5-years-in-prison-for-sharing-two-social-media-posts> . [Viitattu 18.7.2024.]

OVD-Info (18.7.2024): <https://data-scripts.ovd.info/agents/> . [Viitattu 18.7.2024.]

Suomen kuvalehti, Venäjä kielsi uutisista sanat sanat hyökkäys, invaasio ja sodanjulistus – Suurin osa venäläisistä seuraa vain valtion kontrolloimaa mediaa (04.03.2022):
<https://suomenkuvalehti.fi/ulkomaat/venaja-kielsi-uutisista-sanat-hyokkays-invaasio-ja-sodanjulistus-suurin-osa-venalaisista-seuraa-vain-valtion-kontrolloimaa-mediaa/?shared=1212739-4cfa4ab2-1> . [Viitattu 18.11.2024.]

Suomen Pankki, Bofit ennustaa Venäjän talouskasvun hidastuvan (27.3.2024):
https://www.bofit.fi/fi/seuranta/viikkokatsaus/2024/vw202413_1/ . [Viitattu 17.7.2024.]

Tass, Кабаева отметила важность информационной работы в текущих условиях (2.2.2023):
<https://tass.ru/obschestvo/16943441> . [Viitattu 17.7.2024.]

Toimittajat ilman rajoja, Russia: Independent media are the primary targets of Kremlin laws against “foreign agents” and “undesirable organisations” (7.8.2024) <https://rsf.org/en/russia-independent-media-are-primary-targets-kremlin-laws-against-foreign-agents-and-undesirable> [Viitattu 18.8.2024.]

Toimittajat ilman rajoja. Lehdistönvapausindeksi 2024: <https://rsf.org/en/index>. [Viitattu 08.05.2024.]

Toimittajat ilman rajoja (6.10.2022), Putin celebrates his 70th birthday by crushing independent media in Russia. <https://rsf.org/en/putin-celebrates-his-70th-birthday-crushing-independent-media-russia>. [Viitattu 08.05.2024.]

Yle, Venäjällä langetettiin tähän asti kovin tuomio sodanvastaisista puheista – moskovalainen valtuutettu sai seitsemän vuotta vankeutta (08.07.2022): <https://yle.fi/a/3-12529443>. [Viitattu 18.11.2024.]

Yle, Jälleen musta päivä Venäjän medialle – entinen journalisti sai 22 vuoden vankeustuomion ja Novaja Gazetan painolupa kumottiin (05.09.2022): <https://yle.fi/a/3-12609746> [Viitattu 12.3.2024.]

Yle, Analyysi: “He päästivät sodan valloilleen, me käytimme ja käytämme voimaa lopettaaksemme se” - Putin hakee historiasta oikeutuksen teoilleen (9.5.2023): <https://yle.fi/aihe/a/20-10004841> . [Viitattu 17.7.2024.]

Yle, Vuodetut asiakirjat paljastavat: tällasella propagandalla Kreml suunnittelee turvaavansa Putinin vallan (26.2.2024): <https://yle.fi/a/74-20076389> . [Viitattu 17.7.2024.]

LIITE 1: Haastattelurunko

Suostumus

Saako haastateltavaan viitata naisjournalistina, joka on alueella/ulkomailla?

Uraan liittyvät:

Minkäikäinen olet ja mitä teet tällä hetkellä?

Minkälainen on koulutuksesi ?

Kuvaile sitä miten urasi toimittajana alkoi?

Missä kaupungeissa Venäjälle olet eniten tehnyt töitä?

Miten näet päätyneesi siihen, missä pisteessä nyt olet ammatillisesti?

Miltä näyttää urasi toimittajana?

Mitä nuorilta toimittajilta odotetaan tai miten he eroavat edellisistä toimittajasukupolvista?

Venäläinen journalismi:

Minkälainen näkemys sinulla on journalismista nyky-Venäjällä?

Miten kuvaillet maasi journalistien ryhmää?

Miltä näyttää journalismin tulevaisuus Venäjällä?

Mikä on merkillepantavaa nykypäivän journalismissa?

Naiskysymykset:

Minkälaista kohtelua olet kokenut naisena toimituksissa? (jatko jos kokenut huonoa, minkälaista häirintää, kiusaamista, etc.)

Mitä odotetaan naisilta?

Pitääkö heidän tehdä enemmän kuin miesten?

Miten helppoa on päästä johtotehtäviin naisjournalistille?

Mitkä seikat auttavat tai ovat vastaan?

Mitkä seikat auttavat naista tai ovat naista vastaan työssäsi?

Valtarakenteet:

Miten koet organisaatiosi vaikuttaneen valintoihisi journalistina?

Mitä vallan rakenteita olet kohdannut työssäsi?

Miten nämä kohtaamasi valtarakenteet vaikuttavat omaan työhösi?

Missä koet itse käyttäneesi valtaa?

Miten näet sensuurin ja itsesensuurin liittyvän toimittajan ammattiin?

Muuta:

Onko jotain mitä en osannut kysyä, jota haluaisit kertoa?

Voinko ottaa myöhemmin yhteyttä ja kysyä lisää jos jäi jotain epäselvää tai tulee lisäkysymyksiä?

—

In English:

First I have to ask you your consent, that you got the information about this study and it is ok to record this conversation to my research? Yes?

This will be totally anonymous, but can I refer to you that you are woman journalist who is living abroad?

Career-related:

How old are you and what are you doing now?

What is your education?

Describe how your career as a journalist started?

In what cities you have worked mainly in Russia?
How do you see yourself getting to where you are now professionally?
What does your career as a journalist look like?
What is expected of young journalists or how do they differ from previous generations of journalists?

Russian journalism:

What is your vision of journalism in contemporary Russia?
How do you describe the group of journalists in your country?
What does the future of journalism in Russia look like?
What is remarkable about today's journalism?

Feminism:

What kind of treatment have you experienced as a woman in your organizations as a journalist? (if bad, what kind of: harrasment, bullying, etc.)
What is expected of women journalist?
Are they expected to do more than men?
How easy is it for a female journalist to get into management positions?
What factors help or hinder?
In your job are there any challenges or advantages related to your gender?

Power structures:

How do you feel your organisation has influenced your choices as a journalist?
What power structures have you encountered in your work?
How do these power structures you have encountered affect your own work?
Where do you feel you have exercised power, colleagues or to work?
How do you see censorship and self-censorship in the journalistic profession Russian?

Other:

Is there anything you would like to say that I didn't ask about?
If I have other questions, can I contact you later, or ask them via Signal or email.